Omgevingsprogramma Groene Gezonde Structuren

Datum: 20 oktober 2026

Gemeente Bernheze

"Samen bouwen we aan een gezonde, groene leefomgeving waar natuur, landschap, groen, erfgoed en mensen floreren – stevig verankerd in beleid, gedragen door samenwerking, en voelbaar in het dagelijks leven."

Inhoudsopgave

Voorwoord **4**

Samenvatting **5**

1. Inleiding **6**

2. Achtergrond, aanleiding en totstandkoming **8**

2.1. Een programma onder de omgevingswet 8

2.3. Participatie bij totstandkoming programma 11

3. Afbakening van het programma **12**

3.1. Uitwerking 'Gezonde Leefomgeving' uit omgevingsvisie Bernheze 12

3.2. Thematische afbakening 12

3.3. Geografische afbakening 13

4. Programmavisie en uitwerking strategische doelen **14**

4.1 Inleiding 14

4.2 Strategisch doel 1: Wij zorgen voor een groter aanbod van robuuste groene gezonde structuren en maken deze structuren beter toegankelijk. 15

4.3 Strategisch doel 2: Wij richten de leefomgeving zo in dat gezond gedrag een vanzelfsprekender keuze wordt voor onze inwoners 26

4.4 Strategisch doel 3: Natuur-, landschaps-, milieu -en cultuurhistorische waarden zijn beter beschermd en krijgen meer kansen om zich te ontwikkelen 34

4.5. Strategisch doel 4: Groene gezonde structuren zijn beter verankerd in alle relevante instrumenten, werkprocessen en projecten 46

4.6 Monitoring 47

5. Realisatiestrategie **47**

5.1 Wat doet de gemeente zelf 47

5.2. Hoe werken we samen met onze partners 49

5.3. Hoe werken we samen met onze inwoners? 50

6. Aanbevelingen **52**

Verklarende woordenlijst **53**

Bijlagen ***55***

Bijlage 1 Groenstructuurkaarten **55**

Bijlage 2a Analyses huidige situatie **56**

Bijlage 2b Opgehaalde wensen, ideeën en meningen van inwoners **64**

Bijlage 3 Beleidsregels **66**

Beleidsuitwerking 1: Groen, natuur en bomen **79**

Beleidsuitwerking 2: Juridisch kader i.r.t. bomen **80**

Beleidsuitwerking 3: Handreiking kwaliteitsverbetering landschap **81**

Beleidsuitwerking 4: BOSS-plan (Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten in de openbare ruimte) 82

Voorwoord

Op 7 maart 2024 stelde de gemeenteraad van Bernheze de Omgevingsvisie vast. Een van de ambities betreft ‘Gezonde leefomgeving’. Dit thema gaat over een groenere en meer duurzame inrichting van onze leefomgeving (lucht, grond, water, bodem, geluid, geur, zoönosen), activiteit, rust en ontmoeten, en inclusiviteit van onze openbare ruimte. Het concept Groene Gezonde Structuren (GGS) is een belangrijke pijler daarin: in de Omgevingsvisie zijn ruim twee pagina’ s gewijd aan het beschrijven van het streefbeeld GGS (pagina’s 56-58). Een zoekopdracht levert meer dan 30 hits op, verspreid over de hele Omgevingsvisie, ook bij de andere thema’s zoals ‘Leefbare Kernen’. Kortom: Groene Gezonde Structuren worden gezien als een middel om diverse doelen te bereiken. Een ander thema in Omgevingsvisie is ‘Kwaliteit landschap en erfgoed’. Dit thema gaat over het versterken van cultuurhistorie, beschermen en behouden van landschappelijke waarden en kwaliteit van de openbare ruimte. Deze waarden en kwaliteiten zijn onlosmakelijk verbonden met de gezonde leefomgeving en kunnen daarmee uitstekend landen in het programma GGS.

Met dit themagerichte omgevingsprogramma geven we richting aan de ontwikkeling van GGS in Bernheze. De ambitie is dat dit programma zorgt voor zichtbare resultaten die ertoe leiden dat onze leefomgeving aantrekkelijker en gezonder wordt voor mens en natuur.

Dit programma is opgesteld met een brede inzet van ambtelijk specialisten uit onze eigen organisatie en partnerorganisaties zoals de GGD en het waterschap. Diverse belangengroepen hebben meegekeken bij de ontwikkeling van dit programma. We zijn ervan overtuigd dat we met dit omgevingsprogramma waardevolle stappen zetten naar een gezonde leefomgeving, die uitnodigt tot gezonde leefstijl en ruimte biedt aan ontspanning en inspanning.

Gertjan Hermes	Sascha Kraus-Hoogeveen
Wethouder	Wethouder
leefomgeving, infrastructuur, toerisme en sport	positieve gezondheid, zorg en natuur

.

Samenvatting

In plaats van een geschreven samenvatting werken we met een infographic die de essentie van programma Groene Gezonde Structuren op beeldende wijze weergeeft.

1. Inleiding

Groene gezonde structuren

Bernheze streeft naar een toekomst waarin groene en gezonde structuren centraal staan in een duurzame, inclusieve en gezonde leefomgeving. Door robuuste natuurnetwerken, toegankelijke en veilige buitenruimtes, en klimaatadaptieve oplossingen te combineren, versterken we biodiversiteit, recreatie en sociale samenhang. We maken bewuste keuzes om ruimte optimaal te benutten, stimuleren beweging en ontmoeting, en richten ons op het welzijn van alle generaties, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Samen bouwen we aan een leefomgeving waar natuur en gezondheid hand in hand gaan en bijdragen aan een betere kwaliteit van leven. Zo zorgen we samen voor een groene, leefbare en inclusieve omgeving ook voor onze toekomstige generaties.

Het programma

Het concept groene gezonde structuren komt voort uit de Omgevingsvisie Bernheze 2040. Het schetst een ambitieus beeld van een gezonde leefomgeving voor onze inwoners. Dit programma Groene Gezonde Structuren (verder: GGS) moet ervoor zorgen dat de gemeente gerichte stappen gaat zetten om tot die gezonde leefomgeving te komen.

Dit doen we door duidelijke doelen te benoemen waar we middels dit programma naar toe werken en de acties te benoemen die ervoor nodig zijn om die doelen te bereiken. Daarnaast is dit programma ook een integratie van de voormalige beleidsplannen. Met de komst van de Omgevingswet werken we niet meer met beleidsplannen, maar met programma's. Dit programma heeft daarmee zowel een beleidsmatige als uitvoerende kant. In onze teksten staat geregeld ‘we’. Dit is te lezen als ‘de gemeente gaat hiermee aan de slag’. Als er anderen bij nodig zijn is dit expliciet opgenomen.

Het programma heeft een doorlooptijd tot 2030 en wordt bijgesteld als uit monitoringsresultaten blijkt dat aanpassing nodig is om doelen te bereiken, of als zich andere ontwikkelingen voordoen die daartoe noodzaken.

Leeswijzer

Gemeente Bernheze heeft expliciet gekozen voor integrale programma's. Programmatisch creëren is een passende werkvorm om integraliteit te bereiken. In hoofdstuk 2 leggen we uit wat dat programmatisch creëren betekent. Welke voormalige beleidsvelden een plek krijgen in dit programma GGS staat in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 komen we tot de kern van dit programma. Hierin staan:

- De doelen die we willen bereiken;
- De inspanningen (maatregelen) die we zelf gaan leveren om tot die doelen te komen;
- Verwijzingen naar enkele bijlagen die belangrijk zijn voor het bereiken van de doelen (maar omwille van een compact en helder programma achteraan zijn geplaatst) zoals:
    - De beleidsregels die we gaan stellen aan onszelf én anderen om tot die doelen te komen (deze komen later terug in het omgevingsplan);

- Beleidsuitwerkingen (hierin leggen we vast hoe wij zakendoen in gemeente Bernheze. Hiermee legitimeren wij onze werkwijzen)
- De uitvoeringsagenda (dit is een opsomming met concrete projecten die we gaan uitvoeren)

In hoofdstuk 5 en 6 leggen we uit hoe we onze organisatie inrichten om dit programma effectief en efficiënt te kunnen realiseren. Het opstellen van dit programma is een omvangrijke klus geweest omdat er veel beleidsvelden, spelers en belangen mee gemoeid zijn. Er is veel informatie opgehaald en in dit programma verwerkt. Er is ook informatie opgehaald die geen plek heeft gekregen in dit programma, maar wel relevant is om in een ander programma nader uit te werken. Dit soort onderwerpen komen in het laatste hoofdstuk 7 aan bod.

Voor achtergrondinformatie over de analyse van de huidige situatie verwijzen wij naar de bijlagen.

2. Achtergrond, aanleiding en totstandkoming

2.1. Een programma onder de omgevingswet

Instrumenten onder de omgevingswet

Dit programma is bedoeld om de GGS-visie uit de Omgevingsvisie concreet te maken en om te zetten in acties. Maar dit programma kan niet los worden gezien van de andere kerninstrumenten uit de Omgevingswet. Deze staan in de afbeelding hieronder weergegeven. Daaronder volgt de uitleg van de onderlinge verbanden.

Ad. 1: Omgevingsvisie Bernheze 2040 is vastgesteld op 7 maart 2024. Daarin is een visie op het concept GGS uitgelegd op de pagina's 56 tot en met 63.

Ad. 2: Dit programma GGS geeft concrete invulling aan die visie. In dit programma:

- Beschrijven wij programmadoelen (zowel strategisch als operationeel)
- Beschrijven wij maatregelen (wat gaan wij doen om die doelen te bereiken?)
- Leggen wij uit welke regels nodig zijn en hoe wij hiermee gaan werken
- Werken wij uit hoe wij onze organisatie inrichten op een actieve realisatie van GGS en hoe wij derde partijen hierbij betrekken

Ad. 3: Decentrale regels worden vastgelegd in het omgevingsplan. Dit vormt een juridische uitwerking van de regels die nodig zijn om onze waarden te beschermen en doelen te bereiken. Deze regels zijn juridisch bindend voor overheid en burger. Dit programma GGS

levert een beleidsmatige grondslag van dergelijke regels. Het omgevingsplan zorgt voor de juridische borging.

Ad. 4 Algemene rijksregels controleren we bij de opstelling van dit plan. Wat van rijkswege al is geregeld, nemen wij niet mee in de gemeentelijke plannen.

Ad. 5 Als GGS-gerelateerde vergunningen nodig zijn, vindt u in dit programma de bijbehorende beleidsregels (bijvoorbeeld criteria om waarden te benoemen of aan te wijzen en criteria om vergunningen te verlenen of te weigeren).

Ad. 6: Een projectbesluit wordt genomen door Waterschappen, provincies of het rijk. Dit heeft daarom geen raakvlakken met dit programma.

GGS is een vrijwillig programma

Binnen de omgevingswet bestaan vier soorten omgevingsprogramma's:

1. Vrijwillig of onverplicht programma;
2. Verplicht programma;
3. Verplicht programma bij (dreigende) overschrijding van omgevingswaarde;
4. Programma met programmatische aanpak.

Programma GGS is een vrijwillig of onverplicht programma. Dat maakt dat het vormvrij is. Wel hoort een programma de volgende onderdelen te bevatten (art. 3.5 Omgevingswet):

- een uitwerking van het te voeren beleid voor de ontwikkeling van de leefomgeving, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud daarvan;
- maatregelen om aan een of meer omgevingswaarden te voldoen of een of meer andere doelstellingen voor de fysieke leefomgeving te bereiken.

De komst van de Omgevingswet noodzaakt tot anders werken. Een gemeente kan een beleidsplan eenvoudigweg hernoemen naar een programma. Maar Bernheze kiest voor een hoge mate van integraliteit. Omdat integraliteit een belangrijk basisbeginsel is in de Omgevingswet én omdat Bernheze veel meerwaarde ziet in het integraal oppakken van opgaven.

Het omgevingsprogramma is volgens Bernheze:

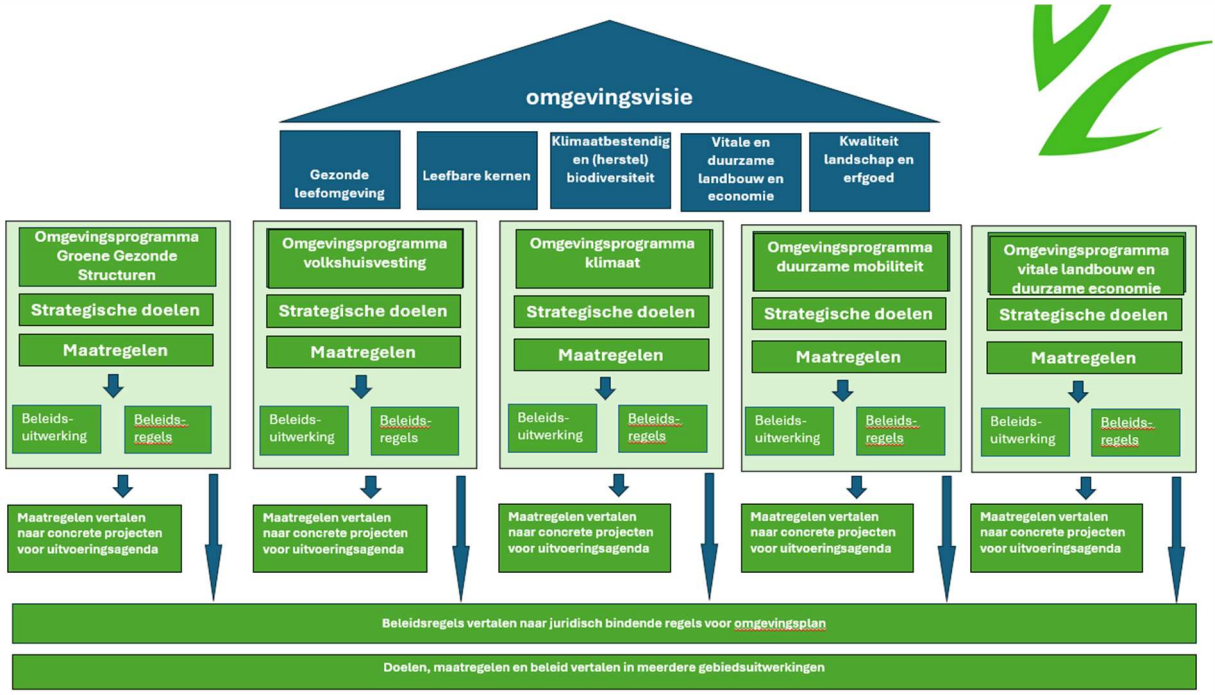
- De plek om doelen uit de Omgevingsvisie concreet te maken;
- Het is de tussenstap tussen de doelen uit de Omgevingsvisie en het concreet maken in regels in het Omgevingsplan.
- Een hoge mate van concretisering is nodig om dit instrument ook voor de uitvoering bruikbaar te maken.

Plan-mer-plicht

Of een programma mer-plichtig is hangt af van 2 eisen: is het een wettelijk of bestuursrechtelijk voorgeschreven plan of programma en/of is het een plan of programma dat een kader vormt voor besluiten voor mer-(beoordelings)plichtige projecten. Dit

programma is een vrijwillig programma. Het enige project wat mogelijk MER-plichtig kan zijn, is het bebossen van landbouwgronden met het doel om de gemeentebossen robuuster te maken. Of daarvoor een MER nodig is, wordt beoordeeld zodra dit project concreter is. Voor dit programma voeren we daarom geen MER uit.

(Concept-)beleidshuis

Om integraliteit te bevorderen wenst Bernheze met een beperkt aantal programma's te werken, waar meerdere thema's in terugkomen. Het conceptbeleidshuis gaat uit van vijf omgevingsprogramma's zoals hieronder weergegeven.

Elk programma bevat doelen, maatregelen, beleidsuitwerkingen en beleidsregels. Dit programma wordt als één pakket digitaal ontsloten via het Omgevingsloket. Bij elk programma hoort een uitvoeringsagenda die laat zien welke projecten de gemeente de eerstkomende jaren wil uitvoeren. Omgevingsprogramma's worden zo veel mogelijk integraal opgesteld maar zijn wel thematisch van aard. Pas op het moment dat deze worden vertaald naar concrete gebiedsuitwerkingen blijkt waar zich eventuele tegenstijdigheden voordoen. Daarom werken we met gebiedsuitwerkingen waarin de inhoud van de verschillende thematische omgevingsprogramma's wordt samengebracht voor een gebied.

2.3. Participatie bij totstandkoming programma

Inwoners

Tijdens het opstellen van de Omgevingsvisie hebben alle inwoners de kans gekregen om hun wensen en ideeën bij het concept GGS kenbaar te maken door middel van ons online participatieplatform SamenBernheze.nl. Bijna honderd ideeën werden ingediend, waarvan er drie zijn beloond met realisatie in 2025. De lijst met ideeën gaf een goed beeld van het brede scala aan wensen van onze inwoners.

Bij Bernheze Bespreekt 2024 hebben we aanwezigen gevraagd naar hun concrete ideeën over GGS en wat zij ervoor nodig hebben om dat gerealiseerd te krijgen. Bij Bernheze Bespreekt 2025 hebben we met de aanwezigen van gedachten gewisseld over de meedenkkracht en meewerkkracht van de samenleving. Centrale vraag was wie de grootste rol heeft in realisatie van GGS: overheid of burger. Daaruit hebben wij opgemaakt dat de gemeente de belangrijkste partij is voor realisatie van GGS. Wel is het goed om open te staan voor kansrijke initiatieven met daadkracht en deze goed te faciliteren. Dit heeft zijn uitwerking gekregen in hoofdstuk 5.

Begin 2024 is een enquête uitgezet onder onze inwoners over spelen, bewegen en ontmoeten in de openbare ruimte. Bijna 200 mensen hebben via deze weg hun mening gedeeld. De ingediende ideeën zijn opgenomen als onderdeel van het BOSS-plan in beleidsuitwerking 4. Hoe we met deze opgehaalde ideeën omgaan is opgenomen in hoofdstuk 5.

Bij het opstellen van het programma is geen individuele inwonersparticipatie uitgevoerd. Redenen daarvoor zijn meerledig:

- Dit programma laat lange termijndoelen en acties zien. De ervaring leert dat dit abstractieniveau voor veel inwoners te hoog gegrepen is om inhoudelijk passend te kunnen reageren.
- We hebben vertegenwoordigers van diverse belangenorganisaties gevraagd om te reageren (zie hierboven).
- Individuele inwoners krijgen wel de kans om mee te denken zodra we projecten in hun woonomgeving gaan realiseren. De ervaring leert dat dergelijke concrete plannen zich beter lenen voor inwonersparticipatie.

3. Afbakening van het programma

3.1. Uitwerking ‘Gezonde Leefomgeving’ uit omgevingsvisie Bernheze

De ‘Gezonde Leefomgeving’ is een van de ambities in de omgevingsvisie van Bernheze. Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. Het concept Groene Gezonde Structuren is daarbij een belangrijke pijler. In deze groene gezonde structuren nodigen we mensen in een aantrekkelijke groenblauwe omgeving uit om hun gezondheid te bevorderen door te bewegen, te sporten, te spelen, te ontspannen en/of te ontmoeten.

Groene Gezonde Structuren kun je vergelijken met de kralen aan de ketting van lintvormige groene of blauwe lijnvormige landschapselementen. Zoals parken en plantsoenen, buitenspeelterreinen en groenblauwe schoolpleinen, beken, waterlopen, wadi’s en overstromingsgebieden, bloemrijke perceelranden, kernranden, sportvelden, bos- en natuurgebieden, cultuurhistorische kenmerken, zandwegen en houtwallen. In de omgevingsvisie (p.60) is een netwerkkaart te vinden met de huidige wandelroutes, fietsroutes en ruiterpaden. Potentiële plekken voor groene gezonde structuren zijn als groene pijlen terug te zien op de themakaart gezonde leefomgeving (p.54). In dit programma GGS hebben we dit nader uitgewerkt voor de kernen. Zie bijlage 1.

3.2. Thematische afbakening

Uit deze tekst en het uitgebreide streefbeeld blijkt dat GGS een breed begrip is. Het wordt uitgewerkt binnen het thema gezonde leefomgeving. De volgende thema’s hebben een plek binnen het programma GGS:

- Gezondheid
- Sport, spelen en bewegen
- Groen, natuur en landschap
- Erfgoed
- Recreatie
- Klimaat (hitte)
- Water
- Milieu

Thema's als biodiversiteit, mobiliteit, waterkwaliteit en inclusiviteit raken ook aan GGS. Deze thema's zijn wel opgenomen, maar hebben of krijgen ook in andere programma's een plek (zoals omgevingsprogramma mobiliteit, breed maatschappelijk beleid en de programma's transitie landbouw en water en riolering).

Idealiter biedt dit programma op elk bovengenoemd thema het totaalpakket aan maatregelen, beleidsregels en projecten. Op dit moment is dat niet voor alle thema's mogelijk. Op sommige thema's worden beleid en regels regionaal uitgewerkt op een later moment (milieu bijvoorbeeld) en sommige thema's vragen een nadere uitwerking die een vervolgstap vormt op dit programma. Voor deze thema's zijn achteraan in dit programma aanbevelingen opgenomen.

3.3. Geografische afbakening

Dit programma GGS kent twee soorten werkingsgebieden:

- Generiek werkingsgebied GGS: Doelen, beleid en regels in dit programma gelden generiek voor het hele grondgebied van de gemeente Bernheze, tenzij expliciet is aangegeven dat het alleen gaat over een specifiek deel (bijvoorbeeld de openbare ruimte, en niet de terreinen van derden).
- Specifiek werkingsgebied GGS: De lijnen en vlakken die op de GGS-kaarten zijn aangegeven nemen hierbinnen een bijzondere positie in, omdat deze een hogere prioriteit krijgen bij de realisatie van GGS. Ze geven duiding aan de locaties die we extra belangrijk vinden. En ze zijn de basis onder het netwerkprincipe wat in de omgevingsvisie wordt benoemd: 'Het concept van een groene gezonde structuur is gebaseerd op het principe dat elk huis een aansluiting heeft op een netwerk van aantrekkelijke groenblauwe structuren. Te vergelijken met een aansluiting op het drinkwater- of elektriciteitsnetwerk. Vanuit je huis kom je te voet of fietsend in het groene netwerk snel in een groene gezonde omgeving.'

4. Programmavisie en uitwerking strategische doelen

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op hoe we ambities en doelen voor groene gezonde structuren bereiken binnen het programma GGS. Dit is uiteengezet in:

- een visie op groene gezonde structuren
- doelen die we hiermee willen bereiken
- maatregelen die nodig zijn om die doelen te bereiken.

Visie op Groene Gezonde Structuren

Bernheze streeft naar een toekomst waarin groene en gezonde structuren centraal staan in een duurzame, inclusieve en gezonde leefomgeving. Door robuuste natuurnetwerken, toegankelijke en veilige buitenruimtes, passend aanbod van aantrekkelijke wandel- en fietsverbindingen en klimaatadaptieve oplossingen te combineren, versterken we biodiversiteit, recreatie en sociale samenhang. We maken bewuste keuzes om ruimte optimaal te benutten, stimuleren beweging en ontmoeting, en richten ons op het welzijn van alle generaties, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Samen bouwen we aan een leefomgeving waar natuur en gezondheid hand in hand gaan en bijdragen aan een betere kwaliteit van leven.

Doelen bij Groene Gezonde Structuren

Met onze strategische doelen vertalen we deze visie naar wat wij inhoudelijk willen bereiken met het programma. We werken daarbij aan de volgende strategische doelen:

1. Wij zorgen voor een groter aanbod van robuuste groene gezonde structuren en maken deze structuren beter toegankelijk.
2. Wij richten de leefomgeving zo in dat gezond gedrag een vanzelfsprekender keuze wordt voor onze inwoners.
3. Natuur-, landschaps-, milieu- en cultuurhistorische waarden zijn beter beschermd en krijgen meer kansen om zich te ontwikkelen.
4. Groene gezonde structuren zijn beter verankerd in alle relevante beleidsstukken, instrumenten, werkprocessen en projecten.

Wat is daarvoor nodig

De strategische doelen vormen de basis van wat we doen, hoe we dat doen en welke projecten we uitvoeren. Per strategisch doel is hieronder de uitwerking te vinden:

a. Operationele doelen (wat willen we **bereiken?**)

b. Maatregelen (**wat** gaan we doen?)

1. met verwijzing naar eventuele beleidsregels (wat gaan we juridisch **regelen**?) opgenomen in bijlage 3
2. met verwijzing naar eventuele beleidsuitwerkingen (**hoe** gaan we dat doen?) opgenomen in bijlagen (separaat van dit programma).

c.Uitvoeringsagenda (**projecten**) opgenomen in de bijlage (separaat van dit programma).

In onze teksten staat geregeld ‘we’. Dit is te lezen als ‘de gemeente gaat hiermee aan de slag’. Als er anderen bij nodig zijn is dit expliciet opgenomen.

4.2 Strategisch doel 1: Wij zorgen voor een groter aanbod van robuuste groene gezonde structuren en maken deze structuren beter toegankelijk.

Met dit strategisch doel bieden we een aantrekkelijke leefomgeving aan onze inwoners, waar mensen zich plezierig en thuis voelen. Zo behouden we ons aantrekkelijk vestigingsklimaat voor inwoners en ondernemers. Het geeft antwoord op de vraag: waarom zou je in Bernheze gaan wonen, werken of recreëren?

We werken naar de volgende doelen toe:

- In 2030 is er gemiddeld 107m² openbaar groen per woning over al onze kernen van de gemeente (uitgangssituatie = 2024 jaar vaststelling Omgevingsvisie, dit niveau behouden we minimaal);
- In 2030 zijn tenminste vijf wijken groener en klimaatadaptiever (uitgangsituatie = 2024 jaar vaststelling Groenstructuurplan, zie tabel op de volgende pagina);
- In 2030 is het aanbod aan fiets- en wandelpaden met duidelijke bewegwijzering en recreatieplekken in de gemeente vergroot (uitgangssituatie = beeld in 2026)
- In 2030 is het percentage mensen dat goed verkoeling kan vinden buiten tijdens aanhoudende hitte toegenomen (uitgangssituatie = 2024, volgens GGD gezondheidsmonitor),
- In 2030 is minimaal 15 hectare bos bijgeplant (uitgangsituatie = 2025, bij vaststelling programma GGS)
- Vanaf 2026 ondersteunen we particulieren en ontwikkelaars met informatie en inspiratie voor groen- en watermaatregelen en wat men tegen hittestress kan doen;

Hier gaan we het volgende voor doen:

Inzet op groen en blauw in en nabij onze kernen

We zetten in op veel meer groen en blauw in en nabij onze kernen. Met ons eigen openbaar groen dragen we daar ons steentje aan bij en we streven naar een toename van openbaar groen. Bij de inrichting combineren we functies, maken de omgeving klimaatadaptief, en

proberen daarbij bestaande wateroverlast of knelpunten op te lossen. We herstellen oude waterstructuren, we houden water vast en infiltreren hemelwater in onze bodems.

Omdat de hoeveelheid groen in verhouding moet staan tot het aantal gebruikers, zetten we in op ten minste het behoud van het gemiddelde van 107 m^2 openbaar groen per woning in onze kernen. Dat is de hoeveelheid groen die we gemiddeld genomen hadden over het totaal van onze vijf kernen toen in 2024 de Omgevingsvisie werd vastgesteld. In 2030 willen we dat dat gemiddelde in elk geval behouden is, maar bij voorkeur is toegenomen.

In de tabel hierna is te zien dat er veel verschillen bestaan tussen de wijken. Het is niet onze intentie om alle wijken 107 m2 openbaar groen per woning te bieden. Dat is niet realistisch. Wel werken we toe naar een eerlijker verdeling van groen. We werken hierbij met aparte strategieën voor uitbreidingswijken, randen van kernen en bestaand stedelijk gebied.

We evalueren de werking van deze strategieën uiterlijk in 2030. Daarbij kijken we specifiek naar hoogbouw in relatie tot de groennorm die geënt is op een percentage plangebied en het percentage groen wat we hiermee realiseren in een wijk.

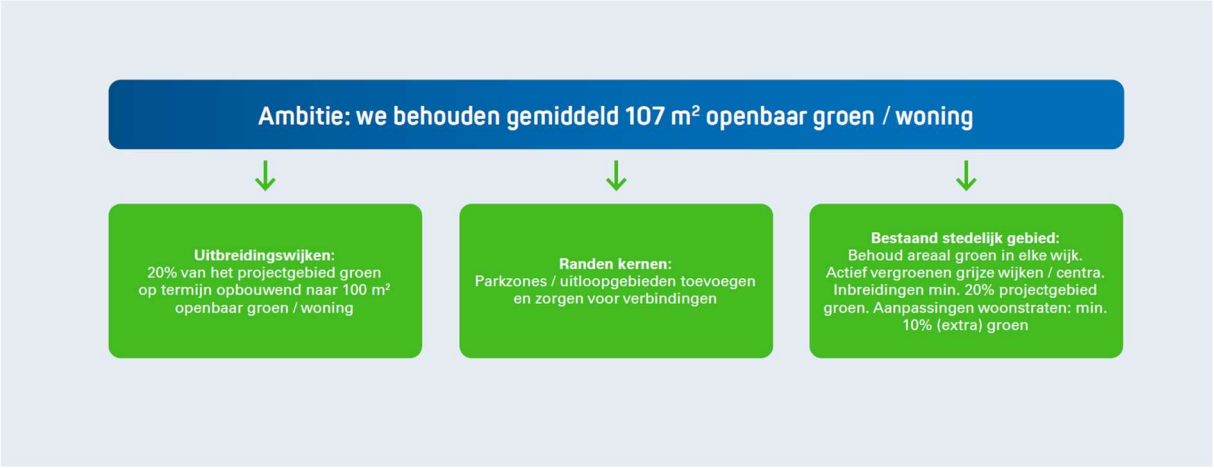
Groennorm gemeente Bernheze

	Som van m² groen	Som van woningen	Groen per woning m²
Heesch	**462775**	**4873**	**95**
Bekerbuurt	8471	215	39
Broekhoek - Middelste Groes	68563	315	218
Buitenpas - Noordrand	31934	250	128
Componistenbuurt	5013	247	20
De Beemd	52918	423	125
De Hoef 1	33160	162	205
De Hoef 2	57404	369	156
De Velft	1469	125	12
De Zeis	11280	263	43
Den Berg	45530	254	179
Graanbuurt	18307	163	112
Heelwijk	11289	354	32
Het Rul	14651	229	64
Kennedystraat	11533	173	67
Monseigneur van Den Hurklaan	41096	243	169
Oranjebuurt	10809	285	38
Schoonstraat	6642	186	36
't Dorp	16641	310	54
't Vijfeiken	6045	176	34
Wagnerplein	10020	131	76
Heeswijk-Dinther	**242514**	**2623**	**92**
Balledonk	7498	170	44
De abdij	17804	352	51
Eikenhoek	25779	186	139
Graaf Wernerstraat	4426	188	24
Heilaren	50028	334	150
Heilige Stok - Kerkstraat	60555	182	333
Hoofdstraat	7481	197	38
Hopveld - Muggenhoek	17206	195	88
Oranjewijk	12354	324	38
Rodenburg	24151	195	124
St. Servatius - Schoonstr - Den Dolvert	15232	300	51
Loosbroek	**59608**	**358**	**167**
Loosbroek	59608	358	167
Nistelrode	**329631**	**2165**	**152**
De Hoef	15181	196	77
Donzel	43270	166	261
Hoge Akkers	59683	202	295
Kerkveld	6709	213	31
Kleinwijk	41255	201	205
Laar	11943	321	37
Maxend	19813	199	100
Van 't Rijk	22769	232	98
Weijen West	17130	296	58
Zwarte Molen	91878	139	661
Vorstenbosch	**29574**	**526**	**56**
Vorstenbosch	29574	526	56
Eindtotaal	**1124102**	**10545**	**107**

Een overzicht van de hoeveelheid groen per kern vind je in de **bijlagen**.

Hoeveelheid groen

- 0-20 m²
- 20-40 m²
- 40-60 m²
- 60-80 m²
- 80-100 m²

Bestaand stedelijk gebied: Actief vergroenen grijze wijken en centrumgebieden

We vergroenen onze woonwijken actief, waarbij wij prioriteren op basis van b.v. de groenanalyse m2 per woning. Extra groen in de woonwijken en -straten is belangrijk omdat onze inwoners dagelijks behoefte hebben aan een gezonde, klimaat adaptieve omgeving, die er aantrekkelijk uitziet. We stimuleren de vergroening van woongebieden waar het groengemiddelde laag ligt. Ook kleine projecten (stenen eruit, groen erin) dragen daaraan bij. We zorgen dat de vergroening in onze woonwijken effectief is door op basis van een groenanalyse de vergroening uit te voeren op de locatie waar die het meeste impact heeft. Onderdelen van die groenanalyse zijn onder andere:

- huidig hoeveelheid groen m2 /woning
- klimaatatlas (wateroverlast en hittestress)
- cultuurlijk groen/natuurlijk groen
- huurwoningen / bezit corporaties
- aanwezigheid kwetsbare ouderen
- aantal bomen per woning
- ruimte in de ondergrond (visie ondergrond)

Plekken die ernstig versteend zijn en relatief weinig mogelijkheden voor vergroening hebben, proberen we door middel van groene verbindingen wel in contact te brengen met groene plekken. Een voorbeeld is de kern Vorstenbosch. Deze kern scoort laag op de groennorm maar heeft wel aantrekkelijke groene gebieden zoals Bedaf en Leijgraaf op loop- of fietsafstand.

De resultaten van deze analyses en een plan van aanpak leggen we vast in een vergroeningsplan. Jaarlijks maken we een plan van aanpak voor de wijken die we dat jaar vergroenen.

Naast sommige woonwijken hebben ook centrumlocaties een risico op hittestress en wateroverlast door de mate van verstening en het beperkt aanwezige groen. Behoud en aanvulling van bomen en groen staan daarom voorop, om bij te dragen aan waterbuffering, schaduw, verkoeling en luchtzuivering. Met name pleinen komen in aanmerking om te vergroenen tegen hittestress, waarbij rekening moet worden gehouden met de vele functies

die pleinen doorgaans vervullen. En met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte voor de bomen om tot volle wasdom te komen.

Bestaand stedelijk gebied: Toename groen bij renovaties/reconstructies

Bij renovaties en reconstructies van straten en pleinen streven we naar een toename van het oppervlak aan groen. Uitgangspunt is dat er bij elke renovatie of reconstructie minimaal 10% meer openbaar groen ontstaat dan er in de uitgangssituatie aanwezig was. Dat werkt als volgt:

- Geen openbaar groen in de straat aanwezig? Na de renovatie/reconstructie is 10% van het oppervlak openbaar groen.
- Meer dan 10% openbaar groen in de straat aanwezig? Dan behouden we dat oppervlak openbaar groen en breiden het bij voorkeur uit.
- Minder dan 10% openbaar groen in de straat aanwezig? Dan vergroten we het oppervlak openbaar groen tot 10% en breiden het bij voorkeur uit.
- Is het niet mogelijk om aan bovenstaande norm te voldoen? Een tekort ten opzichte van de hierboven genoemde norm compenseren we financieel door storting in het groenfonds.

Daar waar mogelijk zorgen wij ervoor dat bestaande bomen behouden/ verplaatst kunnen worden. Hiervoor hanteren wij de drietrapsraket:

1 = boom behouden/inpassen
2 = boom verplanten indien technisch en financieel haalbaar
3 = boom rooien (en vervangen)

Als een boom toch gerooid moet worden, en niet in dezelfde straat kan worden herplant, laat de bomenkansenkaart zien waar elders bomen kansrijk kunnen worden aangeplant. Als een boom verplant moet worden, maar binnen het projectgebied geen nieuwe plek kan krijgen, biedt de bomenkansenkaart ook inzicht in de mogelijkheden van kansrijke herplantlocaties.

Bestaand stedelijk gebied en uitbreidingswijken: Groennorm en groencompensatie

We borgen de toename van het areaal openbaar groen binnen de bebouwde kom door regels te stellen die juridische borging krijgen in het omgevingsplan op het vlak van groennorm en groencompensatie. Essentie van de groennorm is:

- Bij nieuwbouwprojecten waarbij een of meer woningen worden toegevoegd die niet passen binnen het geldend omgevingsplan is het daarom verplicht om 20% van het projectgebied als openbaar groen in te richten.
- Bij woningsplitsingen en omzettingen van andere functies (zoals kantoor/winkel/bedrijf) naar woonfuncties, in een bestaand gebouw, wordt een financiële bijdrage voor het groencompensatiefonds vereist.
- Bij elk nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein of toevoeging van een bedrijf moet minimaal 5% van het bruto oppervlak bestaan uit openbaar groen (gras, bomen,

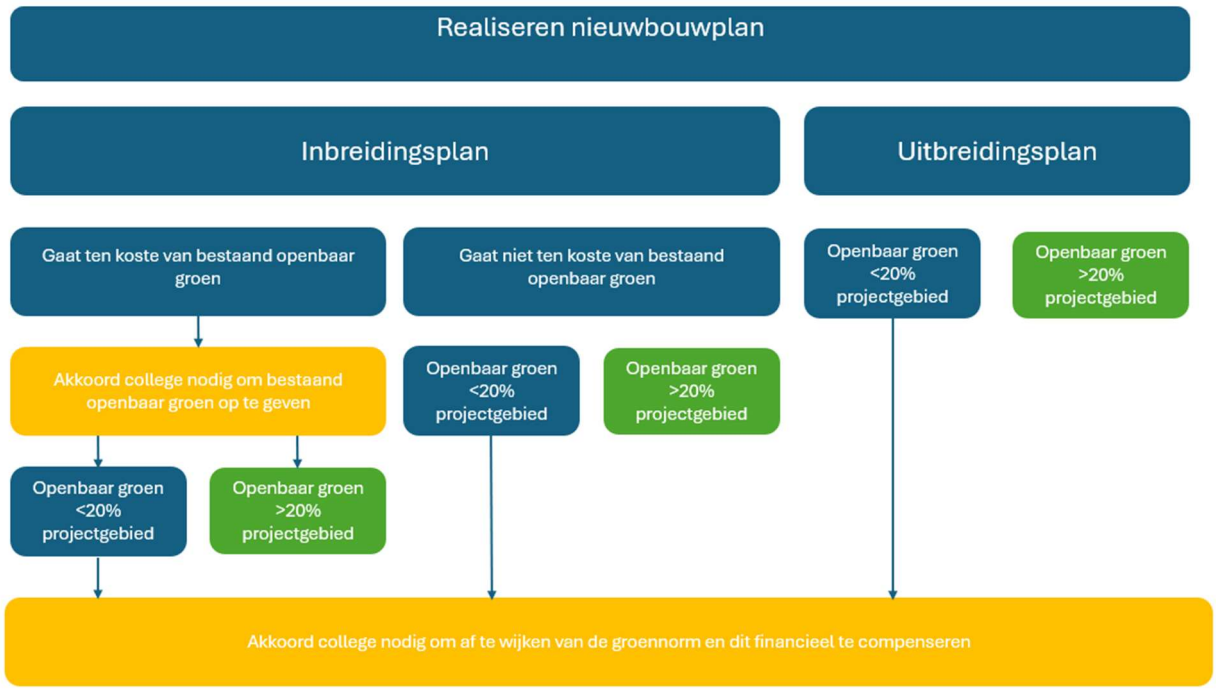
struiken, etc. en/of blauw (wadi's sloten, etc.). Randvoorwaardelijk is dat de hoeveelheid groen voldoende is om te voldoen aan andere technische eisen zoals waterberging e.d.

Het minimum van 5% op bedrijventerreinen komt voort uit regionale (RNOB-)afspraken. Bernheze streeft doorgaans naar een hoger areaal groen.

Essentie van het groencompensatiebeginsel is dat iemand die niet aan de groennorm kan voldoen, zorgt voor financiële compensatie door storting in het groenfonds. De gemeente benut dit fonds om elders groen te compenseren.

Het uitgangspunt is dat elke initiatiefnemer voldoet aan de groennorm. We wensen namelijk alle inwoners een duurzame en aantrekkelijke leefomgeving toe. Afwijken van de groennorm (en financieel compenseren) kan alleen met een akkoord van het college.

Daarnaast verplichten we elke initiatiefnemer van bouwplannen met één of meer woningen of bedrijfsgebouwen om een groenparagraaf uit te werken waarmee hij verantwoordt hoe hij met (openbaar) groen omgaat.

Hoe deze groennorm werkt is uitgewerkt in de beleidsregels in bijlage 3:
3.1 Groennorm
3.2 Compensatie bij het niet kunnen realiseren van de groennorm
3.3 Rekening houden met (te slopen) bestaande bebouwing in de groennorm
3.4 Compensatie bij het verlies van openbaar groen (anders dan door woningbouw)
3.5 Openbaar groen dat verdwijnt door woningbouw wordt opgenomen in het initiatief
3.6 Groenparagraaf

Randen van kernen: Parkachtige groen- en uitloopgebieden

Om ons groenareaal te laten toenemen en op een gemiddelde van 107 m2 openbaar groen per woning te blijven, willen we onze hoeveelheid parkachtig groen uitbreiden. Meer en/of grotere parken zorgen voor een gezondere woonomgeving met meer klimaatadaptieve mogelijkheden. Bij voorkeur kopen wij hiervoor (landbouw)gronden aan, grenzend aan onze woonkernen. Daarnaast benutten we kansen die zich voordoen als ergens ook al andere ontwikkelingen lopen zoals Sportpark Heeswijk Dinther en Noordrand Heesch. Waar mogelijk nemen we deze parkontwikkelingen mee in ander werk. Deze toevoeging van extra openbaar groen is nodig omdat de praktijk leert dat het in bestaand stedelijk gebied niet altijd lukt om aan de groennorm te voldoen. Waar en hoe we dit doen, werken we uit in een ruimtelijke ontwikkelkaart waarin ook andere ruimteclaims terugkomen zoals woningbouw en energieopwekking. Vooralsnog hanteren we als richtlijn dat bij de grotere kernen Heesch, Heeswijk-Dinther en Nistelrode een parkachtige zone van minimaal 5 hectare passend is. In de kernen Vorstenbosch en Loosbroek zouden parkzones van minimaal 1 hectare passend zijn.

Om de biodiversiteit in deze uitloopgebieden een impuls te geven, brengen we de actuele natuurwaarden en de potenties van het gebied in beeld. Op basis daarvan bepalen we doelsoorten en stemmen de inrichting van onze uitloopgebieden daarop af. Ook kijken we nadrukkelijk naar soorten en inrichting waarbij rekening wordt gehouden met klimaatverandering. Zowel gebieden die tijdelijk onder water kunnen staan, als soorten en inrichting ter voorkoming van droogte. We zoeken nadrukkelijk de combinatie met de ambities in het Programma Water en Riolering om werk met werk te maken. Hierin is namelijk ook opgenomen dat waterberging in de kernrandzone nodig is voor een robuust watersysteem.

Robuustere bos- en natuurgebieden

Door ons bestaande areaal bos- en natuurgebieden uit te breiden maken we deze robuuster. Bos en natuurgebieden zijn van grote waarde voor de speerpunten biodiversiteit en gezondheid. We zien hier een belangrijke rol voor de natuurbeherende organisaties en het waterschap en zoeken daarvoor de samenwerking met hen. Ook hier kijken we nadrukkelijk naar soorten en inrichting waarbij rekening wordt gehouden met klimaatverandering. Zowel gebieden die tijdelijk onder water kunnen staan, als plantensoorten en inrichting die bestand zijn tegen droogte.

Aandacht voor robuuste groene verbindingen

We zorgen voor een goed opgebouwde groenstructuur door te toetsen aan de groenstructuurkaart. Groene en groen/blauwe verbindingen tussen bestaande en nieuwe wijken worden als opgave meegenomen bij ontwikkelingen in bijvoorbeeld Programma’s van Eisen.

De groenstructuurkaart laat zien waar op dit moment al waardevol groen, of groen/blauwe verbindingen aanwezig of gewenst zijn. Op de groenstructuurkaart is ook een ontwikkelperspectief aangeduid dat laat zien:

- Waar de groene gezonde structuren liggen
- Waar we willen zoeken naar mogelijkheden voor parkachtig groen en uitloopgebieden (zoekgebied groot groen kernen)
- Waar de blauwe structuren en waterbergingen aanwezig of gewenst zijn

We maken een uitwerking op de groene gezonde structuren in de vorm van een streefbeeldenboek. Daarin laten we zien wat we verwachten van een plek die als Groene Gezonde Structuur op de kaart staat. Dit werken we uit in inspirerende beelden en in concrete profielen en maatvoering eisen. Een initiatiefnemer van een grote ruimtelijke ontwikkeling (zoals een woonwijk) moet in zijn groenparagraaf laten zien hoe zijn voorgenomen ontwikkeling bijdraagt aan het streefbeeld GGS. Het college oordeelt of de ontwikkeling voldoende in lijn is met de GGS-doelstellingen.

Zie bijlage 3 beleidsregels 3.7 Groene gezonde structuren op de plankaart.

Actieve aanpak op droogte en wateroverlast

Het toevoegen van groen betekent dat we water langer kunnen vasthouden. Aanplant van groen betekent ook dat we in warme tijden juist meer water nodig hebben. In de soortenkeuze en inrichting van groengebieden zorgen wij ervoor dat de watervraag in droge tijden niet extra toeneemt. Het watergeven van groen beperken we zoveel mogelijk. Met de maatregelen die wij treffen in het programma groene gezonde structuren dragen wij bij aan afspraken uit het grondwaterconvenant. Daarnaast kijken we goed naar de balans tussen vergroening en het nemen van maatregelen voor verkoeling en hoe deze maatregelen samenhangen met de bestaande waterstructuur en afvoercapaciteit. Afspraken uit het grondwaterconvenant zijn vastgelegd in het Programma Water en Riolering. Bij uitvoering van maatregelen stemmen we ook af met het Programma Water en Riolering.

Met groene gezonde structuren zijn we voorbereid op extreem warm weer

Aanhoudende hitte kan leiden tot serieuze gezondheidsklachten. Ouderen (vooral 75-plussers) vormen de grootste risicogroep voor hitte-gerelateerde gezondheidsklachten. Ook mensen met een chronische aandoening, eenzamen, (zeer) jonge kinderen, zwangeren, mensen die buiten werken en mensen met overgewicht lopen een verhoogd gezondheidsrisico. Daarnaast kunnen deelnemers aan intensieve buitenactiviteiten of (sport)evenementen gezondheidseffecten ondervinden, bijvoorbeeld door oververhitting of uitdroging.

De toenemende hoeveelheid en intensiteit van hittegolven vormt een groeiende uitdaging voor de leefbaarheid, gezondheid en economie – zowel landelijk als binnen onze gemeente. Daarnaast leidt hitte tot verminderde arbeidsproductiviteit, slechtere slaapkwaliteit en verhoogde druk op de zorg. Uit de GGD gezondheidsmonitor blijkt dat 66% van de

volwassenen en 73% van de 65+-ers in gemeente Bernheze goed verkoeling kan vinden (op basis van onderzoek in 2024).

Op landelijk niveau is het thema hitte stevig op de agenda gezet. Belangrijke ontwikkelingen zijn onder andere de hitte-aanpak 2025 (Rijksoverheid), de Route Hitteadaptatie 2030 (Samen Klimaatbestendig), Nationaal Hitteplan (RIVM) en de Menukaart Hitte (RVO). Het thema Hitte wordt landelijk dus volop opgepakt door de toenemende urgentie. Niet alleen in steden hebben inwoners last van hittestress (duizeligheid, vermoeid etc.), ook in kleinere gemeenten speelt het thema.

We erkennen deze landelijke urgentie als iets wat ook onze inwoners raakt. We willen dat het aantal mensen dat goed verkoeling kan vinden toeneemt en zorgen daarom voor groene gezonde structuren die ook in de toekomst toegankelijk zijn als het extreem heet is. Daarbij zorgen we voor een voldoende groot aanbod van koele plekken en routes, met voldoende schaduw en verkoeling in de openbare ruimte.

Voor iedere inwoner zijn er voldoende koele plekken

We willen dat elke inwoner op een acceptabele afstand een koele plek kan vinden (binnen vijf minuten lopen). Een koele plek is een plantsoen dat ruimte biedt aan meerdere grote bomen (liefst zo groot mogelijke bladkroonbedekking), zodat meerdere mensen tegelijk kunnen genieten van hun verkoelende werking.

Koele plekken zijn plantsoenen van minimaal 200 m2, die op maximaal 300 m van een woning in de kern liggen. Globaal inzicht hierover is er op basis van afstand tot koele plekken Afstand-tot-koeltekaart - Klimaateffectatlas. We maken een vertaling naar onze situatie door een inventarisatie uit te voeren. Op basis van die inventarisatie maken we een plan van aanpak. Bij sommige van deze koele plekken zorgen we ook voor een drinkwatertappunt zodat bij warm weer inwoners voldoende kunnen hydrateren. De koele plekken kunnen samenvallen met recreatieve routes, groene zones of anders. We zorgen voor voldoende bekendheid voor deze plekken door ze op te nemen in bewegwijzering, routes en informatie online.

We zoeken afstemming met (maatschappelijke) organisaties die koele plekken kunnen bieden, bijvoorbeeld in de vorm van airco’s. Dit doen we in het kader van het lokaal hitteplan.

Koele plekken kunnen particulieren zelf ook creëren, bijvoorbeeld door middel van een pergola in de tuin of het gebruik van schaduwdoeken. Dit communiceren we via een bewustwordingscampagne.

Ook als het warm is zijn er koele routes voor langzaam verkeer

We zorgen ervoor dat belangrijke wandel- en fietsroutes (waaronder snelfietsroutes) schaduwrijk en voor iedereen goed begaanbaar zijn. Zodat ook tijdens extreme hitte langzaam verkeer zich kan verplaatsen zonder oververhitting. We streven naar tenminste

30% schaduw op het gedeelte van de weg waar gelopen en/of gefietst wordt (gemeten op het heetste moment van de dag rekening houdend met de schaduwstand in de zomer). Hierbij voldoet al 94,4% van de wijken in Bernheze aan dit streefpercentage van 30%. Bij deze routes zijn we daarom zuinig op de bomen. Daar waar een route nog niet voldoet, maar er wel mogelijkheden zijn voor beplanting, nemen we deze mee in de Bomenkansenkaart. Bij beschikbaarheid van middelen planten wij hier bomen. Ook kan het verwijderen van asfalt en bestrating zorgen voor verkoeling van routes.

Voldoende informatie is beschikbaar over gezondheidseffecten van hitte

Inwoners vertonen niet altijd bewust ongezond gedrag, soms is er geen andere keuze (bijvoorbeeld door afwezigheid van kennis en/of, middelen of is er mentaal de ruimte niet voor). Gedragsverandering is vaak lastig te bewerkstelligen. We zetten in op het delen van informatie over hitte. Zo weten inwoners waar ze koele routes en koele plekken kunnen vinden. Inwoners zijn zich bewust van de gevolgen van hitte en specifiek voor kwetsbare groepen is informatie over wat te doen als het warm is beschikbaar.

We stellen een lokaal hitteplan op, waarmee duidelijk wordt wie in de regio wat doet bij het uitvoeren als het Nationaal Hitteplan wordt geactiveerd, zodat zij tijdens aanhoudende hitte mensen met een kwetsbare gezondheid bereiken.

We sluiten aan bij de al beschikbare publiekscampagnes van de GGD, waaronder de publiekscampagne ‘Weren, kleren, smeren’. Als Bernheze kunnen wij bijdragen aan weren door voldoende plekken met schaduw te creëren. Het onderdeel kleren is aan onze inwoners zelf, hierover kunnen wij als gemeente wel communiceren. Voor smeren faciliteren wij geen plekken met zonnebrand (zogenaamde smeerpalen).

Een gezonde omgeving begint thuis

Naast de verharding in de openbare ruimte, zijn er ook veel tuinen die vol liggen met tegels. Wij stimuleren daarom inwoners om hun tuin te vergroenen. Een groene tuin zorgt voor een koelere omgeving, gezondheidswinst en draagt ook bij aan de biodiversiteit.

Wij informeren inwoners over klimaatverandering en wat zij kunnen doen (met de bewustwordingscampagne). We nemen actief deel aan de landelijke campagne NK Tegelwippen. De subsidieregeling voor vergroenen van tuinen zetten we voort. Voor tuinen van huurders van woningcorporaties organiseren we jaarlijks één tot twee vergroeningsacties.

Ontwerp van buitenruimte bij nieuwbouwontwikkeling

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen of reconstructies, zien wij als kansen voor optimalisatie van onze leefomgeving. Idealiter voldoet een dergelijke ontwikkeling aan de volgende punten:

- Er is tenminste 30% schaduw op langzaam verkeer wegen (gemeten op het heetste moment van de dag rekening houdend met de schaduwstand in de zomer). Schaduw wordt bij voorkeur gecreëerd door planten en bomen.
- De afstand tot natuurlijk koele verblijfsplekken is maximaal 300 meter.
- De ruimtelijke ontwikkeling is zoveel mogelijk natuurinclusief, klimaatadaptief en duurzaam. Hieronder verstaan wij dat de ruimtelijke ontwikkeling zo vormgeven is dat het voorbereid is op de extremen van klimaatverandering in de toekomst. Het voldoet aan de afkoppeleisen uit het Programma Water en Riolering. Inwoners hebben een groene, boomrijke omgeving maar kunnen toch rendabele zonnepanelen hebben.
- Door de ruimtelijke ontwikkelingen neemt de hittestress in de omgeving niet toe.
- Materiaalkeuze van bebouwing is zodanig dat er zo min mogelijk warmte wordt geabsorbeerd. Hierdoor straalt er ’s nachts minder warmte uit.
- In het ontwerp en situering van gebouwen, wordt rekening gehouden met verkoelende windstromen en ligging van groene gezonde structuren.
- Groene gevels en groene daken met kansen voor waterberging, verkoeling, verfraaiing en biodiversiteit.
- Aanleg van hittewerende maatregelen door particulieren (zoals zonneschermen en pergola’s).

Veel van deze punten zijn niet afdwingbaar en kunnen slechts gestimuleerd worden. Wel onderzoeken wij de mogelijkheden hiervan en nemen waar mogelijk zo veel mogelijk punten al mee in onze planvorming. We onderzoeken de mogelijkheden om een pilot ontwerpprincipes voor hitte en duurzaamheid bij ontwikkeling (met actief grondbezit van de gemeente) toe te passen. Een dergelijke pilot kan een voorbeeldfunctie vervullen en de leerpunten uit deze pilot kunnen we inzetten bij volgende projecten.

Recreëren, een kwestie van kwaliteit en kwantiteit

In gemeente Bernheze willen we inwoners uit alle leeftijdsgroepen en onze bezoekers een goede, uitgebreide recreatieve infrastructuur aanbieden. Door nieuwe routes toe te voegen en de kwaliteit van de huidige infrastructuur te verbeteren worden bewegen, ontspannen en beleven laagdrempelig en aantrekkelijk gemaakt. Aantrekkelijk recreëren is gebaat bij een aantrekkelijke omgeving. Door ons agrarisch buitengebied te voorzien van meer landschapselementen wordt het aantrekkelijker om er te wandelen of te fietsen. En daarmee ontlasten we onze natuurgebieden. Daarnaast willen we duurzame recreatie bevorderen door in te zetten op het behoud van natuurgebieden, recreatie zonder schade aan flora en fauna. Beleefroutes ontwikkelen met gebruik van QR-codes om zo het aantal informatieborden te beperken.

Wandelen vanuit de voordeur

Voor elke inwoner willen we het mogelijk maken om in of rond de eigen kern een bewegwijzerde wandeling (ommetje) te maken. Zo maken we recreëren nabij eigen dorp aantrekkelijk en stimuleren we spreiding van recreatie zodat de recreatiedruk niet alleen ligt

op de aanwezige natuurgebieden. Het is hierin belangrijk om dit af te stemmen met verschillende disciplines zoals recreatie/toerisme, verkeer en water.

4.3 Strategisch doel 2: Wij richten de leefomgeving zo in dat gezond gedrag een vanzelfsprekender keuze wordt voor onze inwoners

Met dit doel bieden we onze inwoners een leefomgeving die gezond gedrag vanzelfsprekender maakt. Liever de speeltuin dan de game-computer. Liever een babbeltje op de buurtbank dan chatten via sociale media. En liever wandelend of fietsend via een groene route naar de buurtsuper, dan even snel de auto nemen. We verbeteren de fysieke en mentale gezondheid door een gezonde, groene omgeving te creëren, die uitnodigt tot buiten ontmoeten en meedoen. Deze leefomgeving is inclusief. Hier is dus plek voor jong en oud, en voor mensen met een kwetsbaardere gezondheid of fysieke beperking. We stimuleren gezond gedrag doordat mogelijkheden voor spelen, recreëren en ontmoeten makkelijk te vinden zijn en herkenbaarder zijn.

We werken naar de volgende doelen toe:

- In 2030 is het percentage ‘Beweegvriendelijke omgeving’ toegenomen (uitgangssituatie = 2022, onderzoek beweegvriendelijke omgeving RIVM).
- In 2028 hebben we minimaal twee pilots gedraaid met een buurtaanpak waarin speel- en beweegplekken in een volledige buurt worden aangepakt conform de Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten (BOSS-aanpak).
- Vanaf 2026 kan elke inwoner informatie vinden over de gevolgen van klimaatverandering (met name hitte), waar koele plekken en routes zich bevinden, gezondheidsadviezen bij warm weer voor kwetsbare inwoners en wat inwoners zelf kunnen doen in eigen tuin.

Hier gaan we het volgende voor doen:

Bewegen, ontmoeten en spelen in de openbare ruimte

De openbare ruimte moet beschikbaar zijn en uitnodigen om buiten samen op ontdekkingstocht te gaan. Dit begint al bij de voordeur. Informele ruimte zoals stoepen, pleintjes, grasveldjes en bosjes vormen samen met de formele speel- en sportplekken een netwerk aan routes en plekken waar men kan ontmoeten en plezier kan beleven. Kinderen oefenen in hun woonbuurt spelenderwijs met zelfstandig worden. Ze leren op pad te gaan en samen te spelen. De woonbuurt is ook de plek waar senioren die slechter ter been worden graag zo lang mogelijk zelfredzaam willen blijven. Bankjes en iets te zien of te doen helpen daarbij. Kinderen worden jongeren. Het samen spelen verandert in samen sporten en ontspannen. Ook voor deze ontwikkelingsfase is het goed om passende plekken aan te bieden.

Kinderen spelen meer en langer als hun (groot)ouders op de plek waar ze spelen, anderen kunnen ontmoeten. Bankjes en picknicktafels maken zo speelruimte aantrekkelijker.

Kinderen bewegen meer als hun (groot)ouders er graag op uit gaan, bijvoorbeeld om de hond uit te laten of voor een wandeling in het park. Ook voor volwassenen en ouderen geldt dat we in eerste instantie voor henzelf de buitenruimte zo willen inrichten dat deze stimulerend voor hen is om buiten te bewegen, te sporten en te ontmoeten. Inwoners met een beperking willen we ook toegankelijke plekken bieden waar ze zich welkom voelen en mee kunnen doen. Niet op apart ingerichte plekken, dan zijn ze alsnog op zichzelf, maar door in het totale aanbod inclusieve plekken op te nemen. Dit noemen we de BOSS-aanpak wat staat voor Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten. Het verbindt opgaves en brengt de wensen van bovenstaande doelgroepen samen.

- We implementeren het BOSS-concept. Dit concept gaat uit van kern-, buurt- en steunplekken die samen de hoofdstructuur vormen. Plekken in de hoofdstructuur zijn blijvende basisvoorzieningen die zorgen voor een eerlijke verdeling en dat er altijd een plek voor bewegen, ontmoeten, spelen en sporten is.
- Een tweede pijler onder het BOSS-concept zijn de informele plekken en de routes waar geen speeltoestellen staan, maar waar wel ruimte is voor bewegen, ontmoeten, spelen en sporten. Zij vormen samen de nevenstructuur. Om de nevenstructuur vorm te geven gaan we informele speelplekken ontdoen van toestellen en een andere inrichting geven. Die inrichting moet passen bij het GGS-concept, de behoeften van de gemeente en de omgeving. Uitgangspunt is dat in de basis alleen speeltoestellen worden verwijderd en groen terugkomt. Een paar voorbeelden waar men aan kan denken zijn:
    - beplanten met veel bomen om te fungeren als koele plekken;
    - inrichten als hondenspeelveld om zo het spelen/bewegen van honden te bevorderen en ontmoetingen tussen hondenbezitters te faciliteren;
    - beplanten als bosje met waarde voor biodiversiteit waar kinderen ook mogen spelen;
    - het plaatsen van één of enkele banken om ontmoeting te stimuleren.

Initiatief en behoeften van de omgeving spelen een belangrijke rol bij prioritering en uitvoering.

- Elk jaar renoveren we minimaal één buurt conform het BOSS-plan. Daarbij nemen we een brede scope, en kijken ook naar de mogelijkheden van vergroening van tussenliggende routes, en het realiseren van ommetjes bijvoorbeeld.
- Op enkele plekken is specifieke behoefte aan jongerenontmoetingsplekken (JOP's) omdat er problemen met onveiligheid en overlast worden ervaren. Deze JOP's ontwikkelen we in nauwe samenspraak met de jongeren zelf. Daarvoor werken we met een brede werkgroep die bestaat uit jongeren, ouders, medewerkers van Ons Welzijn, een jeugdagent, wijkagent opbouwwerker, jeugdconsulent en preventiemedewerker Novadic-Kentron. Deze werkgroep brengt behoefte, locatie en gewenste inrichting van een jongerenontmoetingsplek in beeld.

Comfortabele en veilige openbare ruimte met behoud van waarden

Als wij onze inwoners willen uitdagen om meer naar buiten te gaan, en de auto vaker te laten staan, moeten we hen daarin faciliteren met een openbare ruimte die door zo veel mogelijk mensen comfortabel en veilig kan worden gebruikt. Dat vraagt om een zorgvuldige inrichting waarbij soms keuzes moeten worden gemaakt tussen ofwel comfort en veiligheid van de weggebruiker ofwel de waarden die groen vertegenwoordigt. Soms conflicteren die met elkaar door bijvoorbeeld bomen die enerzijds de noodzakelijke schaduw geven, en anderzijds de verharding van loopstroken onaanvaardbaar opdrukken. Oneffen stoepen is een veelvuldig ingebrachte klacht bij de enquête die wij uitzetten in het kader van spelen en bewegen in de openbare ruimte. Hoe wij werken aan een klimaatadaptieve openbare ruimte die ook rekening houdt met comfort, veiligheid en inclusiviteit, werken wij uit in een Leidraad Inrichting Openbare Ruimte. Tot die tijd werken we in de kernen met de volgende principes:

Principe 1: Bij realisatie en ontwikkeling al aandacht voor boomwortels

Wij houden bomen en verharding zoveel mogelijk gescheiden. Bomen planten wij daarom zoveel mogelijk in open grond. Ook benutten wij het opportunistisch gedrag van bomen: als een boom voldoende voeding, lucht en vocht kan vinden in zijn groeiplaats, zoekt een boom niet buiten zijn groeiplaats. Wij leggen daarom goede groeiplaatsen aan met voldoende omvang en zorgen dat de funderingen onder de verhardingen waar wij geen boomwortels wensen, ontoegankelijk zijn voor wortelgroei. Bij nieuwe aanplant wordt daarom gewerkt conform de kwaliteitseisen in het Handboek Bomen. We hanteren CROW-normen om onze weggebruikers een veilig en comfortabele verharding te bieden. Waar deze normen met elkaar conflicteren, zoeken we naar de mogelijkheden om toch zoveel mogelijk aan onze doelen tegemoet te komen.

Waar hittestress een groot probleem is, zijn wij bereid bomen aan te planten in niet-optimale omstandigheden: liever een boom die niet de 40 jaar haalt, maar wel vele jaren voor schaduw zorgt, dan een boomloze situatie met veel hittestress voor onze inwoners.

Principe 2: Durven kiezen: boom of verharding verwijderen

De meest effectieve manier om het knelpunt tussen boom en verharding op te lossen, is het verwijderen van één van de twee. Hoe ouder en groter een boom, hoe meer waarden deze vertegenwoordigt. Daarom houden wij bomen zo lang mogelijk in stand. Een boom met weinig meerwaarde kan worden verwijderd. De waarde van een boom wegen wij met behulp van een standaardbeoordelingsformulier. De kans op letsel of schade door opgedrukte verharding wegen ook mee. Op sommige plekken is het niet nodig om tweezijdig trottoirs te hebben en kan wellicht verharding worden verwijderd. Ook het vergroten van een boomspiegel valt onder deze oplossingen, mits daarmee voldoende doorloopbreedte op trottoirs overblijft (Te checken aan de Aanbevelingen voor verkeersvoorzieningen binnen de bebouwde kom/ ASVV).

Bij renovaties en reconstructies bestaat de mogelijkheid om een nieuw wegprofiel te realiseren. In woonstraten kiezen we voor tweezijdig voetpaden met bomen waar dat kan. Als dat niet mogelijk is, kiezen we voor het scheiden van functies: aan één zijde van de weg creëren we een hoogwaardig voetpad met voldoende breedte en vrij van boomwortels. Aan de andere zijde creëren we een hoogwaardige boomzone met voldoende breedte en vrij van verhardingen.

Principe 3: Adaptief beheer/ maatwerk per locatie

Elke plek vergt maatwerk, afhankelijk van gebruik en gewenste belevingswaarde. Wij staan open voor innovatieve oplossingen als die het mogelijk maken bomen en verharding beide te handhaven. Denk bijvoorbeeld aan het omhoogstraten van verharding ter plaatse van boomwortels. Eventueel kan er hierbij voor worden gekozen om in plaats van de bestaande verharding een water- en zuurstofdoorlatende open verharding terug te brengen. Dit is wenselijk als een boomwortel niet mag worden verwijderd maar de verharding wel vrij moet zijn van scherpe hoeken.

Principe 4: Groeiplaats verbeteren heeft meerwaarde

Een aantal maatregelen heeft veruit het meeste effect als ze worden gecombineerd met groeiplaatsverbetering. Door een groeiplaats te vergroten en/of kwalitatief te verbeteren kan (nieuwe) wortelgroei in de juiste richting worden gestuurd. Ook kan worden gedacht aan maatregelen zoals ploffen (doorbreken van storende lagen) en het aanbrengen van verticale pijlers tussen groeiplaats en grondwater om problemen met de waterhuishouding op te lossen.

Principe 5: Voortzetting wortelkap en verhardingsherstel

Indien nodig: Als zowel de boom als de verharding wenselijk zijn op een locatie, en bovenstaande principes geen oplossing bieden, blijft de gemeente het huidige onderhoud voortzetten. Structurele middelen voor klein onderhoud zullen dus nodig blijven. In het buitengebied ligt de situatie nog wat complexer. Wegcategorisering is medebepalend voor benodigde weg- en bermbreedtes. Daarom maken we hiervoor een integrale beleidsuitwerking ‘Lanen en wegen buitengebied’.

Spelen in de semi-openbare ruimte

Sportparken kunnen wezenlijk bijdragen aan de GGS-doelen. Deze zijn in de meeste gevallen echter niet openbaar. Er zijn meerdere situaties bekend waar kinderen buiten de openingstijden toch het terrein op gaan om er te spelen of te sporten. De behoefte is er dus. Zorgpunten bij de beheerders van de terreinen zijn er ook.

Een stap verder is het concept ‘open sportpark’. Een open sportpark is een openbare plek waar mensen kunnen sporten, spelen en ontspannen. Vaak is het een combinatie van

sportvelden, groen en plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Deze sportparken zorgen ervoor dat meer mensen kunnen bewegen en samen activiteiten kunnen doen.

- Bij de ontwikkeling van het nieuwe sportpark in Heeswijk-Dinther onderzoeken we de mogelijkheden om hier een open sportpark van te maken.
- Daarnaast bekijken of we de huidige sportparken mogelijkheden hebben om in de toekomst een open sportpark te kunnen zijn.

Honden

Het bezit van honden helpt tegen eenzaamheid en daagt uit tot meer bewegen en zorgt dat mensen elkaar ontmoeten. Het zorgt ook voor hondenpoep en andere vormen van overlast. Hoge concentraties van hondenpoep, en de daarmee samenhangende uitspoeling naar het grondwater leiden tot grondwatervervuiling.

De regels hierover zijn vastgelegd in de APV. Zie bijlage 3 beleidsregels 3.8 Honden aanlijnen en uitlaten.

Om de werking hiervan te verbeteren voeren we een aantal verbeteringen door in de uitvoering:

Op korte termijn (2026-2027):

- We regelen en verduidelijken de hondenaanlijnplicht in de bos- en natuurgebieden door hiervoor een aanwijsbesluit te laten nemen door het college. De gebieden waar de hondenaanlijnplicht geldt zetten we duidelijk op de kaart bij het aanwijsbesluit en markeren we in het veld. Deze actie koppelen we aan het project zonering natuur en recreatie.
- We nemen toezicht op aanlijnplicht en opruimplicht mee in het jaarplan van toezicht en handhaving. Hiermee kan de mate van toezicht op dit onderwerp worden afgewogen tegen andere onderwerpen.

Bij beschikbaarheid van capaciteit:

- We maken een beleidsuitwerking honden waarin voorzieningenaanbod, onderhoud en hygiëne en onderhoudskosten centraal staan.

Groene bedrijventerreinen

Ook op bedrijventerreinen zien we veel verharding, weinig groen en plek voor water. Bedrijventerreinen zijn vaak ook plekken waar het heel warm wordt in de zomer. Het Rijk heeft via de provincie Noord-Brabant met de SPUK-regeling geld ter beschikking gesteld voor het verbeteren van de organisatiegraad op bedrijventerreinen t.b.v. verduurzaming van die bedrijventerreinen. In 2026-2028 zijn hiervoor aanjagers aangesteld die van start gegaan zijn met het opzetten of verbeteren van de organisatiegraad (bijv. Bedrijven

Investeringszone/ BIZ) op de bedrijventerreinen Retsel, Kleinwijk en Cereslaan. In gesprekken met bedrijven en bedrijvenverenigingen zetten we actief in op kennisdeling over hittestress, wateroverlast en vergroening op bedrijventerreinen. Wij willen met hen de mogelijkheden verkennen voor een pilot rondom vergroening op deze terreinen.

Gezonde voedselomgeving

We willen toewerken naar een omgeving die zodanig is ingericht dat inwoners makkelijker een gezonde en duurzame voedselkeuze kunnen maken die toegankelijk en betaalbaar is. Gemeente Bernheze zet daarom in op het in contact brengen van jonge kinderen met gezond voedsel.

In het huidige Gezond en Actief Leven Akkoord uit september 2023 werken we met partners zoals de GGD, ONS welzijn en scholen om jeugdigen in een gezonde omgeving te laten opgroeien. De GGD voert voor gemeente Bernheze de projecten “gezonde school” en “gezonde jeugd, gezonde toekomst” uit. Hierin gaat o.a. een jeugdverpleegkundige in gesprek met scholen over gezonde leefstijl. Samen met huisartsen, diëtisten, ONS welzijn en brede functionaris sport werken we aan de lokale aanpak gezonde school. De gedachte is breed kijken in een gezin naar gezonde leefgewoonten.

Groene gezonde structuren zijn zoveel mogelijk rookvrij

Zowel roken als meeroken is schadelijk voor de gezondheid. Een rookvrije publieke ruimte beschermt inwoners tegen onvrijwillige blootstelling en de schadelijke gevolgen van rook. Een bijkomend aspect van roken in de openbare ruimte is het feit dat veel sigarettenpeuken op de grond worden achtergelaten. Dit leidt tot vervuiling die ook een negatief effect heeft op ons grondwater. Rookvrij opgroeien moet vanzelfsprekend zijn. Ieder kind dat geboren wordt moet de kans krijgen om volledig rookvrij op te groeien (rookvrije generatie). Dit kan in een rookvrije omgeving, zonder verleidingen en met goede voorbeelden om zich heen.

Wij willen plekken waar kinderen komen (bijv. speelplekken, sportterreinen, parken) rookvrij maken. Dat kan gaan over het instellen van een rookvrije zone in en rond de ingang van gebouwen waar kinderen komen, zoals het zwembad en een indoor speeltuin. Het kan ook gaan over het uitdragen van de rookvrije norm in de publieke ruimte op plekken waar mensen langere tijd wachten of verblijven (bijv. bushaltes, terrassen) of rookvrije ingangen bij gebouwen met een publieke functie, zoals bijvoorbeeld gemeentehuis, sociale culturele centra en bibliotheek.

Om aan te sluiten bij de ambitie dat er in 2035 een Rookvrije Generatie is, is het van belang dat we in overleg met de GGD een realistisch stappenplan opstellen waarin draagvlak en medewerking wenselijk is van onze samenwerkingspartners en andere organisaties.

Natuurgebieden en unieke landschappen

We willen onze inwoners een leefomgeving bieden waarin men natuur kan beleven en kan recreëren. Educatie over natuur- en cultuurhistorische waarden kan daar extra aan bijdragen. De volgende gebieden bieden daartoe de meeste mogelijkheden. Inrichting en beheer stemmen wij daarop af.

Hooge Vorssel
Natuurgebied de Hooge Vorssel tussen Heesch en Nistelrode is feitelijk het westelijke deel van de Maashorst. Binnen de Hooge Vorssel ligt het Bomenpark met Arboretum. Dit Arboretum willen we verder ontwikkelen tot een belevingsplek waar zowel recreatie als kennis samenkomen. Dit project pakken we samen op met Living Lab, Bosgroep en IVN. Daarnaast gaan we in de Hooge Vorssel specifieke natuurwaarden beschermen tegen een te hoge recreatiedruk door onderscheid te maken tussen natuurschil en natuurkern. De natuurschil wordt aantrekkelijker gemaakt voor recreatie om de kern te ontzien.

Bedafse Bergen
De Bedafse Bergen is een uniek stuifzandgebied wat een hoge recreatiedruk kent. Samen met de uitlopers daarvan (de oude vuilnisbelt) vormt dit een belangrijke schakel in de robuuste verbinding Maashorst-Groene Woud. Ook hier willen we natuurwaarden koesteren maar ook ruimte geven aan recreatie. Een zoneringsplan natuur-recreatie is nodig. Maar ook het robuuster maken van de gemeentebossen door deze te vergroten hoort hierbij. Deze robuuste verbinding loopt door via de Heeswijkse bossen. De gemeente heeft daar geen eigendom en kan dus niet sturen in het gebruik daarvan.

De Meuwel
Bosgebied De Meuwel en de bossen bij het vliegveld vormen samen een aantrekkelijk bosgebied waarin natuur en recreatie samenkomen. Voor de bosgebieden Bedaf, Meuwel en vliegveld hebben we het volgende doel: ‘Ecologisch en recreatief aantrekkelijke natuurbossen die weerbaar zijn voor externe uitdagingen, onderdeel zijn van ecologische verbindingen van natuurgebied De Maashorst naar de verdere omgeving en bijdragen aan het spreiden van de toenemende recreatieve druk.’ Hoe we dit waarmaken is vastgelegd in het Beheerplan Bossen, vastgesteld december 2024.

Geopark
De gemeente Bernheze heeft een bijzonder bodem- en watersysteem door de ligging van diverse breuken in de grond. Om recreanten te informeren over dit unieke landschap werken we samen met Geopark Peelhorst en Maasvallei. Zo kan er worden gewandeld en gefietst langs de breuken via informatiebordjes.

De Aa
De Aa is een beek die zijn verborgen schatten en verhalen wil vertellen. De stichting Langs de Brabantse Aa ziet de Aa met zijn ontstaansgeschiedenis, het landschap, het water en de cultuurhistorie als een soort openluchtmuseum. Als gemeente ondersteunen we dit project met het beleefbaar maken (wandelpaden, informatieverschaffing) van dit gebied.

Samenwerken met omliggende gemeenten voor recreatie

Omdat recreëren niet stopt bij gemeentegrenzen is goede samenwerking met buurgemeentes belangrijk. Zeker als het gaat om langeafstandswandelroutes, fietsroutes en beleefroutes zoals cultuurhistorische wandelingen. Daarnaast werkt de gemeente met partners op het gebied van recreatie en toerisme zoals Visit Brabant om o.a. recreatiemogelijkheden te ontwikkelen en te promoten voor bewoners en toeristen.

De coöperatie Brabantse Juweeltjes inspireert de recreant de mooie, historische en recreatieve plekken in Bernheze te bezoeken. De gemeente is nauw verbonden met deze coöperatie die o.a. aanbieders van overnachtingen, activiteiten en horeca etaleert. Wij stemmen af met en ondersteunen Brabantse Juweeltjes waar mogelijk.

Gemeente Maashorst, gemeente Oss, en Staatsbosbeheer zijn onze vaste partners in de ontwikkeling van natuurgebied de Maashorst. Samen met hen zorgen we voor natuurontwikkeling en recreatiemogelijkheden.

4.4 Strategisch doel 3: Natuur-, landschaps-, milieu -en cultuurhistorische waarden zijn beter beschermd en krijgen meer kansen om zich te ontwikkelen

Met dit strategisch doel beschermen we bestaande waarden omdat ze:

- Intrinsieke waarden hebben zoals biodiversiteit, cultuurhistorie en identiteit.
- Die waarden van wezenlijk belang zijn voor de gezondheid van de mens en het ecosysteem waarin de mens zich bevindt. We willen schadelijke invloeden verminderen (zoals ongezonde lucht, te veel geluid) omdat deze kunnen opstapelen en zo de gezondheid kunnen beïnvloeden.

We werken naar de volgende doelen toe:

- Waarden van natuur, landschap, milieu en cultuurhistorie worden uiterlijk 2031 beschermd doordat hiervoor regels zijn opgenomen in het Omgevingsplan.
- Vanaf 2026 wordt de lagenbenadering, waarbij het bodem- en watersysteem de basis is, toegepast bij ruimtelijke ontwikkelingen. Hoe deze benadering zich verhoudt tot de verschillende ambities en ruimteclaims in onze gemeente, werken we uit in een ruimtelijke ontwikkelkaart.
- We streven naar 10% groenblauwe dooradering van ons buitengebied.

Hier gaan we het volgende voor doen:

Bodem en water sturend

Vanuit het Regionaal Water en Bodem Programma (RWP) 2022-2027 van de Provincie Noord-Brabant en de Omgevingsvisie 2040 van de gemeente Bernheze wordt het standpunt bodem en water sturend uitgedragen. Elke bodemsoort heeft unieke eigenschappen. Hierdoor kan een bodemsoort geschikt zijn voor een bepaalde functie. De functie volgt dus het bodem- en watersysteem. In Bernheze zijn de enkeerdgronden en het breukensysteem belangrijk in het kader van ‘Bodem en water sturend’ omdat ze gronden geschikt, of juist ongeschikt, maken voor bepaalde functies.

Enkeerdgronden zijn waardevolle bodems voor groen, water en klimaatadaptatie. Dit komt door de eigenschappen van deze bodem, zoals humusrijkheid en sponswerking. Water wordt in deze bodem vastgehouden als een spons en langzaam afgegeven aan het grondwater. Naast de sponswerking zorgt de humusrijkheid ervoor dat dit goede plekken zijn voor groene gezonde structuren of landbouw. Enkeerdgronden liggen vaak rondom de kernen. Wanneer deze groen worden ingericht zal dit voor verkoeling in de kernen zorgen. Het zijn echter vaak ook plekken waar eventuele dorpsuitbreidingen kunnen plaatsvinden.

Het breukensysteem, zoals de Peelrand- en Mellebreuk, heeft een bijzondere invloed op het bodem- en watersysteem. Dit heeft ook effect op de bovengrond. Door deze werking zijn hoge delen nat en lage delen droog. Dit is een omgekeerd landschap. Het water dat vanuit de ondergrond naar boven komt, is rijk aan ijzer en arm aan voedingsstoffen. Hierdoor ontstaat wijstwater en komen er unieke planten en dieren voor. Dit biedt kansen voor groene en gezonde structuren door het bijzondere water en de natuur die daar voorkomt. Het breukensysteem maakt bouwen juist moeilijker omdat het risico bestaat op wateroverlast

(ondergelopen kelders) of scheurvorming in gebouwen door tektoniek (beweging van aardplaten ter plaatse van de breuk).

Het kiezen voor bodem en water sturend als leidend principe heeft effect op andere programma's zoals volkshuisvesting en mobiliteit. We laten een inventarisatie doen naar het water- en bodemsysteem en laten daarbij een analyse maken van de kansen en beperkingen die dit kan hebben in onze gemeente. Dit wordt belicht vanuit diverse perspectieven zoals woningbouw, natuurontwikkeling, mobiliteit en landbouw. Met deze bouwstenen werken we een ruimtelijke ontwikkelkaart uit die op integrale wijze laat zien waar de verschillende functies het best tot zijn recht komen. Voor GGS geeft het richting aan de plekken waar we het beste de groene uitloopgebieden kunnen positioneren.

Gezonde leefomgeving start bij milieubeleid

Het beleidsveld milieu vormt de basis voor een gezonde leefomgeving omdat het zich richt op het beschermen en verbeteren van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Dit omvat het beheersen van milieufactoren zoals luchtkwaliteit, geurbelasting, bodemkwaliteit, geluidsoverlast en de aanwezigheid van schadelijke stoffen. Met regelgeving en beleidsmaatregelen kunnen we negatieve invloeden op de gezondheid van onze inwoners beperken en creëren we een aangename leefomgeving.

Om een goede afweging te maken voor de verdeling van de beschikbare ruimte, is het begrip ETFAL geïntroduceerd. ETFAL staat voor Evenwichtige Toedeling van Functies aan Locaties. Het houdt in dat bij het toekennen van functies aan specifieke locaties rekening wordt gehouden met een evenwichtige verdeling van de beschikbare ruimte, waarbij zowel de bescherming als het benutten van de fysieke leefomgeving centraal staan. Denk bijvoorbeeld aan het toevoegen van woningen en meer ruimte voor activiteiten die zorgen voor een toename aan geur- en geluidsbelasting.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet krijgen gemeenten een overgangsperiode om hun bestaande regels en verordeningen aan te passen aan de nieuwe wetgeving. In de overgangsperiode maken we gebruik van de instructieregels uit het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) voor geur, geluid en trillingen. Deze zijn onderdeel van de bruidsschat. Dit doen we tot we zelf de lokale afwegingen hebben verwerkt in het Omgevingsplan.

De regels voor luchtkwaliteit, geur, geluid, bodem en externe veiligheid, die we op gaan nemen in het omgevingsplan daarvan, bereiden we in regionaal verband voor. Dit omdat milieu nu eenmaal niet ophoudt bij de gemeentegrenzen, het effectiever is om kennis en kunde binnen de regio te bundelen en het sterker is om een eenduidig beleid te voeren in de hele regio. Waar nodig maken we de regels op maat voor onze gemeente. Deze beleidsregels en omgevingsplanregels worden in een latere uitgewerkt en doorlopen een eigen participatie- en vaststellingsproces. Daarna worden ze opgenomen in dit omgevingsprogramma GGS. Daarom reserveren we hieronder wel de hoofdstukken waar we deze onderwerpen te zijner tijd invoegen.

Luchtkwaliteit

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Geur

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Geluid

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Trillingen

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Bodem

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Externe veiligheid

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Veehouderij en gezondheid

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Zoönosen

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Bestrijdingsmiddelen

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Gifvrije (biologische) landbouw

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Kunstmatige verlichting (Lichthinder)

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Hoogspanningslijnen en -masten

P.M. (wordt in een volgende fase gevuld)

Behoud bomen(lanen) en andere houtopstanden

De gemeente Bernheze wordt gekenmerkt door veel bomen en lanen. Die kwaliteit willen we behouden omdat het bijdraagt aan onze identiteit, zorgt voor klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het huidige bomenbestand is de basis van ons groene kapitaal. Het grote aantal bomen geeft onze gemeente als geheel een groen karakter. De verdeling daarvan over de gemeente en de toepassing van verschillende soorten onderstreept de lokale verschillen en geeft identiteit aan de verschillende deelgebieden. We zien wel dat het grote aantal bomen langs smalle wegen in het buitengebied soms tot knelpunten leidt waaronder verkeersveiligheid en verhardingsopdruk. Dit noodzaakt ertoe om keuzes te maken. Hoe we dit doen, werken we uit in een beleidsuitwerking lanen en wegen buitengebied. Dit is een integrale uitwerking waarin mobiliteit, klimaatadaptatie en landschappelijke kwaliteit samenkomen. We accepteren dat het aantal laanbomen minder wordt, omdat het niet overal

mogelijk is om tweezijdig van de weg bomen te hebben. In plaats daarvan zoeken we naar andere plekken waar wel ruimte is om bomen volwaardig uit te laten groeien. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan onze eigen zandwegen en natuurgebieden. Maar ook stimuleren we andere partijen om meer bomen aan te planten. We werken een kansenkaart boomaanplant uit, die laat zien waar bomen kunnen worden bijgeplant in duurzame omstandigheden, en dus probleemloos hun eindleeftijd kunnen bereiken. De bomen die we wel planten, zullen daardoor een hogere kwaliteit en levensverwachting hebben. Om een groene gemeente te blijven, steken we in op meer bomen in grotere groenvlakken. We werken aan meer bossen, bosjes, houtwallen, houtsingels enzovoorts, maar we stimuleren ook derden om meer landschapselementen aan te planten. Daarnaast benutten we de potenties van onze grotere groenvakken en plantsoenen om hier meer bomen aan te planten.

Omdat het jarenlange inzet van de gemeente vergt om (laan-)bomen op de juiste manier de volwassen toestand te laten bereiken, zijn wij zuinig op de gemeentelijke bomen. We houden deze daarom zo lang mogelijk in stand. We beschermen ze tegen beschadiging en voortijdige kap. Hoe hoger de status van de boom, hoe zwaarder deze wordt beschermd. Extra aandacht gaat uit naar de monumentale bomen en structuurbomen. Deze beschermen we middels een vergunningplicht voor het kappen van bomen.

Het college kan zowel gemeentelijke bomen als particuliere bomen aanwijzen als monumentale of toekomstboom. Een boom wordt aangewezen als deze voldoet aan criteria die hiervoor zijn bepaald. Een boom die voldoet, wordt opgenomen op de Lijst monumentale en toekomstbomen (LMT) en weergegeven op een digitale kaart.

Het college kan lanen aanwijzen als structuurbomen. Binnen de bebouwde kom zijn dat de lanen en rijen die samen een robuust netwerk van groen over de kernen vormen. Buiten de bebouwde kom is de provincie het bevoegd gezag over de grotere houtopstanden en zij beschermt deze met als doelen natuurbescherming, het behoud van het Nederlandse bosareaal of het beschermen van landschappelijke waarden. Het is niet de bedoeling dat de gemeente dezelfde houtopstanden met dezelfde doelen gaat beschermen. Daarom wijst de gemeente geen lanen en rijen aan in het buitengebied. Een uitzondering geldt voor de lanen en rijen op de landgoederen. Deze wijzen wij wel aan als structuurbomen vanwege hun cultuurhistorische waarde. De gemeente stelt daarvoor een vergunningplicht in omdat zij het belangrijk vindt om te kunnen sturen op behoud van die cultuurhistorische elementen en de wijze waarop eventuele herplant daarvan plaatsvindt.

Zie bijlage 3 beleidsregels 3.9 Bescherming houtopstanden.

Het Bernhezer buitengebied kenmerkt zich door veel smalle wegen waarlangs vaak aan twee zijden bomen staan in smalle bermen. Die vele bomen zijn als een kwaliteit benoemd in onze Omgevingsvisie. Maar ze leveren zowel voor het wegbeheer, slootbeheer, rioolbeheer en boombeheer knelpunten op. We willen onze weggebruikers veilige en comfortabele wegen bieden zodat ze die functioneel kunnen gebruiken voor hoogwaardig woon-werkverkeer, waarbij we onze inwoners uitdagen zo veel mogelijk de fiets te gebruiken. In het kader van landschapskwaliteit, biodiversiteit en klimaatadaptatie wensen we bomen langs die wegen en fietspaden. Maar door de smalle profielen veroorzaken de opdrukkende boomwortels discomfort en onveiligheid. Bijkomend aandachtspunt is dat de aanwezigheid van bomen belemmerend kan werken op aanleg of herstel van nutsvoorzienieningen zoals kabels, leidingen en riolering. Dit vraagt om een integrale afweging tussen diverse

doelstellingen. Daarom ontwikkelen we een integrale uitwerking lanen en wegen buitengebied.

Kappen overige bomen

De overige bomen (anders dan monumentaal, toekomstboom of structuurboom) van de gemeente vallen niet onder het kapverbod. Dat neemt niet weg dat deze ook waarde hebben en niet zonder meer worden gekapt. Voorop staat dat de gemeentebomen plant met een bepaalde doelstelling. Voortijdig rooien van bomen is doorgaans niet in het belang van de gemeenschap en past meestal niet in de onderhoudsbegroting van de gemeente. Daarom ligt de lat om op kapverzoeken in te gaan vrij hoog. Toch komen er regelmatig kapverzoeken binnen. Bijvoorbeeld in het kader van bouwplannen, omdat mensen inritten willen aanleggen, of bij overlastsituaties of schade door bomen. Deze verzoeken beoordelen wij, net als de bomen in de structuren, door de waarde van de boom te wegen tegen het belang van verwijdering. Voor eenduidige beoordeling gebruiken wij hiervoor een standaardbeoordelingsformulier. Hoewel geen formele omgevingsvergunning vereist is, zijn deze bomen niet ‘vogelvrij’. Kappen van deze bomen mag pas nadat een groendeskundige van de gemeente de situatie heeft kunnen beoordelen en zijn mening goed is meegewogen in de integrale afweging van belangen. Voor een eenduidige reactie op de meest voorkomende overlastsituaties hebben wij een uitwerking gemaakt die is opgenomen in beleidsuitwerking 2: Juridisch kader i.r.t. bomen. Basisuitgangspunt is dat eenieder zowel de lusten als de lasten van bomen en groen dient te accepteren.

Bij renovaties of reconstructies van de openbare ruimte wordt het beoordelingsformulier niet gebruikt. In die gevallen spelen, naast boomwaarde en verwijderingsbelang, ook andere factoren mee die sterk bepalend kunnen zijn voor de keuze tussen kap of behoud van bomen. Een grootschalige aanpak van de openbare ruimte biedt namelijk kansen om in één keer te zorgen voor een nieuwe situatie met goede groeiplaatsen die helemaal passen bij het nieuwe beleid. Dan wordt zorgvuldig afgewogen hoe lang de bestaande bomen hun functie nog kunnen vervullen in de gegeven omstandigheden, en welke meerwaarde een boomvervanging zou hebben. In deze situaties verlangen we van de initiatiefnemer dat hij een groenparagraaf aanlevert. Deze is onderbouwd met onafhankelijke onderzoeks- en adviesrapporten omtrent de mogelijkheden van boombehoud. Hierbij beoordelen wij of zorgvuldige keuzes zijn gemaakt inzake boombehoud en of de motivatie klopt.

Behoud en herstel van zandwegen

Zandwegen zijn een belangrijke basis onder ons cultuurhistorisch erfgoed en hebben unieke waarden voor de biodiversiteit. Al deze wegen dragen door hun uitstraling bij aan het landelijke karakter van de gemeente, en daarmee de aantrekkelijkheid voor de recreant. Die cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden komen voort uit het totaalpakket van zandbaan en bermen. De combinatie van (los) zand, kruidachtige vegetaties en houtachtige gewassen vormt een waardevol onderscheid met onze overige wegen. Als wij spreken over een zandweg, bedoelen we het totale profiel van perceelsgrens tot perceelsgrens, met daartussen sloten, greppels, bermen en zandbaan. We beschouwen het totale profiel in zijn geheel als landschapselement met waarde voor landschap en natuur. Zandwegen ontwikkelen we door hun ecologische potenties te benutten. Het areaal moet minimaal gelijk blijven, en bij voorkeur toenemen. De kwaliteit brengen we omhoog.

Sommige zandwegen zijn verstevigd met (puin-)granulaat om ze beter begaanbaar te maken voor gemotoriseerd (landbouw-)verkeer en recreatief vekeer. Dan noemen we ze

halfverharde wegen. Voordeel hiervan is dat nog steeds sprake is van een landschappelijk karakter en wegen toch goed begaanbaar en toegankelijk zijn. Een nadeel hieraan is dat materialen van diverse oorsprong zijn gebruikt, die door verkeersdruk sterk vergruizen en vervolgens bij droogte verwaaien als stof. Dit kan nadelige gezondheidseffecten hebben voor de omgeving. De zandwegen hebben unieke waarden voor biodiversiteit omdat hierin diverse bodemdieren zoals zandbijen hun leefgebied hebben. Zodra deze wegen halfverhard zijn, neemt deze waarde fors af. We zijn daarom zeer terughoudend in het halfverharden van authentieke zandwegen.

Waar al sprake is van halfverharding in ongewenste materialen onderzoeken we of we deze kunnen saneren door deze terug te brengen tot echte zandwegen, of te voorzien van een ander halfverhardingsmateriaal met behoud van het landelijk karakter. We onderzoeken dit middels een pilotproject.

Voor optimale benutting van de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden is het wenselijk een zo breed mogelijk profiel te hebben met gevarieerde beplantingstypen in de bermen. We selecteren één of enkele zandwegen en voeren hier een pilotproject uit waarin we onderzoeken hoe we de potenties ervan optimaal kunnen benutten.

De praktijk leert dat ruimtelijke ontwikkelingen aan zandwegen (zoals woningbouw of bedrijvigheid) een bedreiging zijn voor het behoud van zandwegen en halfverharde wegen. Het leidt vaak tot een vraag om halfverharding van de zandbaan en een andere inrichting van de bermen. Wij wensen geen ruimtelijke ontwikkelingen aan zandwegen en halfverharde wegen. Ten behoeve van hun behoud en bescherming houden wij deze landschapselementen voorbehouden aan natuur en extensieve vormen van recreatie en niet aan wonen en bedrijvigheid. Afwijken daarvan kan alleen na zorgvuldige afweging en toestemming. Daarom nemen we hierover regels op in het omgevingsplan.

Zie bijlage 3 beleidsregels 3.10

Behoud landschappelijke kwaliteit buitengebied door stimulering

We stimuleren anderen om bij te dragen aan een aantrekkelijker en meer biodivers landschap door subsidieregelingen open te stellen voor inwoners(collectieven) en ondernemers die bij willen dragen aan natuur- en landschapsverbetering. We sluiten aan bij bestaande subsidieregelingen van bijvoorbeeld de provincie. Dit zijn bijvoorbeeld de Stimuleringsregeling Landschap, Ervenplus, Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB) en de actie 1001 ha. Daarnaast stellen we subsidie beschikbaar voor initiatieven in ons buitengebied die bijdragen aan de GGS-doelstellingen.

Kwaliteitsverbetering landschap bij ruimtelijke ontwikkelingen

Ons buitengebied is volop in verandering. Er vindt nieuwbouw en herbouw van woningen en stallen plaats. Gebouwen en gronden krijgen andere functies en stallen worden gesloopt. Dat hoort bij een buitengebied in ontwikkeling. Echter hebben deze ontwikkelingen wel impact op het beeld en de beleving van ons buitengebied. En daarmee dus ook op de recreatieve waarde.

In onze omgevingsvisie staan de landschappelijke kwaliteiten van Bernheze beschreven. De overgang van de hooggelegen Peelhorst, via de dekzandgronden naar de laaggelegen beekdalen zorgt voor variatie en unieke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. Die willen wij graag behouden. Provincie Noord-Brabant hecht, net als gemeente Bernheze,

veel waarde aan behoud van de karakteristieke Brabantse landschappen. De provincie stelt in haar omgevingsverordening dat ruimtelijke ontwikkelingen in het buitengebied gepaard moeten gaan met kwaliteitsverbetering van het landschap. Hoe groter de impact op het landschap, hoe meer een initiatiefnemer moet doen om de effecten op het landschap te verzachten. Hoe gemeente Bernheze hier invulling aan geeft, is uitgewerkt in de Handreiking kwaliteitsverbetering landschap.

Zie bijlage 3 beleidsregels 3.11 Kwaliteitsverbetering landschap

Zie beleidsuitwerking 3: Handreiking kwaliteitsverbetering landschap

Waterkwaliteit

Het doel van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is dat uiterlijk in 2027 al het water in Europa schoon en gezond is. Dat is niet vrijblijvend: de KRW is Europese regelgeving die door alle lidstaten wettelijk is verankerd. Als gemeente Bernheze trekken wij samen op met waterschap Aa en Maas in een pilot. De resultaten en activiteiten worden op dit moment uitgewerkt en kunnen nog niet worden opgenomen in dit programma GGS maar worden in een volgende versie toegevoegd.

Erfgoed in Bernheze

De gemeente Bernheze herbergt een schat aan erfgoed die het verhaal vertelt van eeuwen geschiedenis, religie en cultuur. Het historische karakter van Bernheze komt concreet tot uitdrukking in de vorm van monumenten (gemeentelijke en rijks), archeologische vindplaatsen, landschappen, kunstwerken, collecties en archieven. Daarnaast hebben we immaterieel erfgoed, zoals tradities, gebruiken en legendes.

Beschermen en behouden erfgoed

In het kader van de Omgevingswet heeft iedere gemeente een zorgplicht om te voorkomen dat de omgeving van een monument wordt aangetast waardoor de waarde van het monument vermindert.

Op dit moment beschikt Bernheze over diverse beleidsinstrumenten die betrekking hebben op de instandhouding van het erfgoed. Er is een monumentenlijst met daarop 43 rijksmonumenten en 98 gemeentelijke monumenten. Tevens zijn in het omgevingsplan 46 cultuurhistorisch waardevolle panden opgenomen. In 2025 en 2026 wordt de procedure gestart om 50 gemeentelijke monumenten aanvullend aan te wijzen, om zo instandhouding van dit erfgoed in de toekomst veilig te stellen en daarmee te behouden.

Daarnaast heeft de gemeente een cultuurhistorische waardenkaart en een archeologische waardenkaart. De archeologische waardenkaart wordt in 2026 geactualiseerd en opgenomen in het omgevingsplan. De cultuurhistorische waardenkaart dient uiteindelijk verankerd te worden in het omgevingsplan met duidelijke regels voor behoud of versterking van bepaalde gebieden.

Erfgoed en ruimtelijke ontwikkeling

Als gemeente hebben we een opgave om de leefomgeving vitaal en leefbaar te houden, daarbij hoort ook het herbestemmen van gebouwd erfgoed en het vernieuwen van niet-functionerende locaties. Het verder verruimen van de herbestemmingsmogelijkheden moet bijdragen aan het duurzaam behouden van de historische bebouwing. Bij het vrijkomen van

monumentaal erfgoed denkt de gemeente mee in het zoeken naar een passende herbestemming.

Bernheze kent een aanzienlijke concentratie van waardevol religieus erfgoed. Anno 2026 zijn de herbestemming van de H. Willibrorduskerk en de omvangrijke transformatie van de Abdij van Berne in Heeswijk uitdagingen.

Zie bijlage 3 Beleidsregel 3.13.

Cultuurhistorische gebieden

In onze gemeente zijn er cultuurhistorische gebieden die van grote waarde zijn voor de identiteit en het karakter van Bernheze. We kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak, waarbij het behoud en versterken van cultuurhistorie een belangrijk uitgangspunt is. Ontwikkelingen blijven mogelijk, zolang erfgoed als bouwsteen en richtinggevend element wordt meegenomen. Cultuurhistorisch waardevolle gebieden die we binnen gemeente Bernheze zo goed mogelijk willen behouden en beschermen zijn:

- De Berkt (huis en landgoed), de Vosberg en omgeving, inclusief Ruitersweg
  Hier zijn eeuwenoude elementen te zien zoals: historische gebouwen, sterrenbos, monumentale bomen en lanen. De ontwikkelde wandelpaden zullen verder ingericht gaan worden met duidelijke bewegwijzering.
- Kasteel Heeswijk met buitenplaats en omgeving (kasteelhoeven Kameren)
  Dit Rijksmonumentaal kasteel is een publiekstrekker voor zowel bewoners van Bernheze als bezoekers daarbuiten.
- Kloostercomplex Abdij van Berne en de nieuwe plannen
  Een groen cultuurhistorisch hart in Heeswijk-Dinther waar ontspanning, beleving en erfgoed samenkomen.
- Gebied Groot Zwanenburg
  De Brabantse Aa stroomt vlak langs het huis en is onderdeel van het landgoed. Het landgoed is als “Complex Historische Buitenplaats” aangewezen als Rijksmonument. Wandelen via een bewegwijzerde route wordt ingericht.
- Historische dorpskern Heeswijk Dinther met o.a. de Meierijsche Museumboerderij
- De molens: Windlust in Nistelrode, Windlust in Vorstenbosch en de Kilsdonkse Molen in Heeswijk Dinther en kerken
- Hooge Vorssel (o.a. landweren, Vliegveld B88)
  Samen met het Living Lab Hooge Vorssel en heemkundekringen wordt gekeken hoe het geïnventariseerde erfgoed in dit natuurgebied beleefbaar gemaakt kan worden.
- Gebied langs de Aa. Het Aadal is een gebied met veel cultuurhistorische potentie. Belangrijk is de cultuurhistorische waarden rondom de rivier de Aa te vergroten en beleefbaar te maken.
- Het landschap rond Loo, Menzel, Bus en Buurtschap Kantje

Samenwerken met partners

Om ons erfgoed zichtbaar en beleefbaar te maken en houden hebben we samenwerking met onze partners nodig.

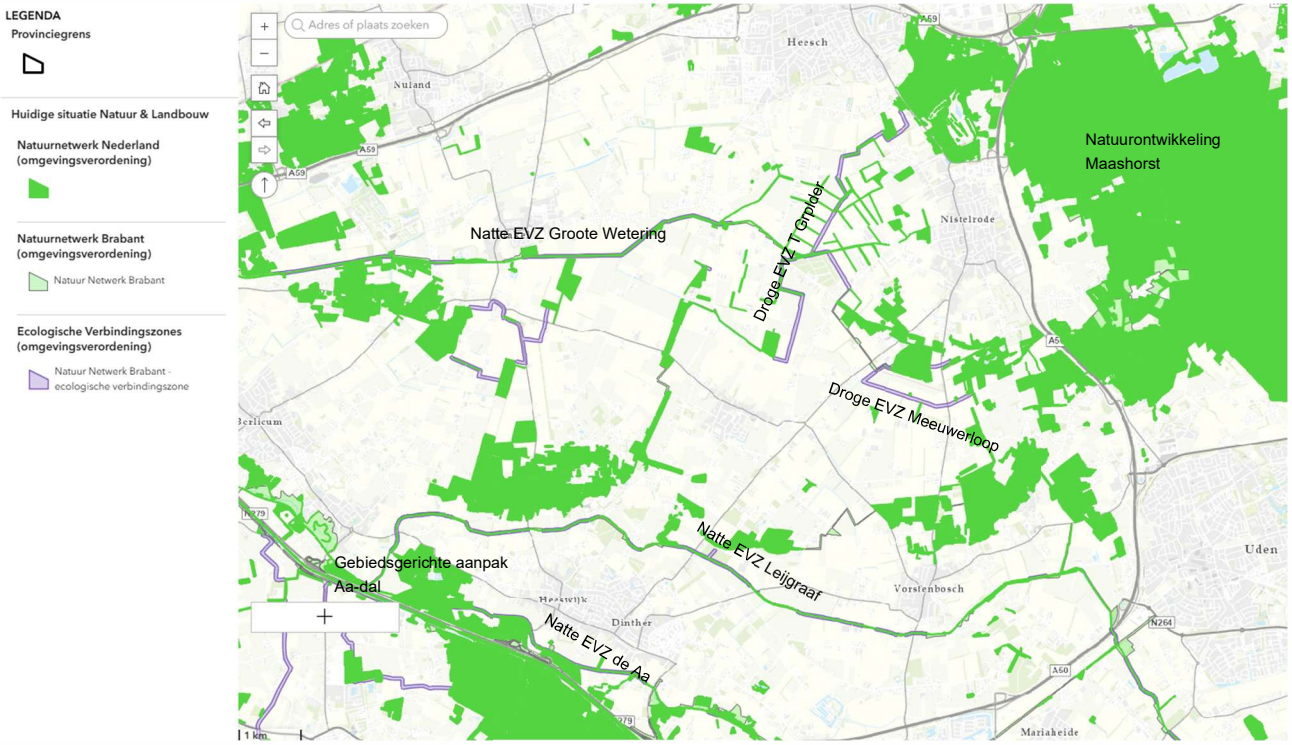
We werken samen met de volgende partners aan diverse projecten:

- De Heemkundekringen: De Elf Rotten (Heesch), De Nistelvorst (Nistelrode en Vorstenbosch) en de Wojstap (Heeswijk Dinther en Loosbroek). Samen maken we een Canon, een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen, personen, ontwikkelingen etc. in Bernheze. Daarnaast bieden ze hun historische en archeologische kennis aan bij een aantal projecten.
- Met het Living Lab Hooge Vorssel willen we komende jaren projecten uitvoeren om de zichtbaarheid van het erfgoed in dit gebied te vergroten.
- Stichting Langs de Brabantse Aa wil de geschiedenis van het gebied rond de Aa met verhalen tot leven brengen. De gemeente omarmt dit initiatief, vanwege de aanwezige culturele erfgoedwaarde. In de toekomst wordt wandelen door dit landschap vol historische schatten verder ingevuld.

Natuurwaarden

Het natuurwerk van Bernheze heeft zijn basis in het natuurnetwerk zoals dat door rijk en provincie is aangewezen. De provincie voert de regie op de ontwikkeling en bescherming daarvan. Wij werken samen met gebiedspartners Staatsbosbeheer, Waterschap, gemeente Oss en gemeente Maashorst aan de ontwikkeling van natuurgebied De Maashorst. Dit betekent onder andere de aankoop en inrichting van gronden om het gebied zoveel mogelijk aaneengesloten te maken en middels procesnatuur te beheren. Samen met het Waterschap werken wij aan de Gebiedsgerichte Aanpak Aa-dal. We nemen beschermingsregels op in ons omgevingsplan om te zorgen dat de kwaliteiten van deze natuurgebieden en verbindingszones behouden blijven. We maken een zoneringsplan voor onze eigen bos- en natuurgebieden om te zorgen dat recreatieve gebruiksdruk en natuurwaarden zo min mogelijk met elkaar conflicteren.

Ecologische verbindingszones

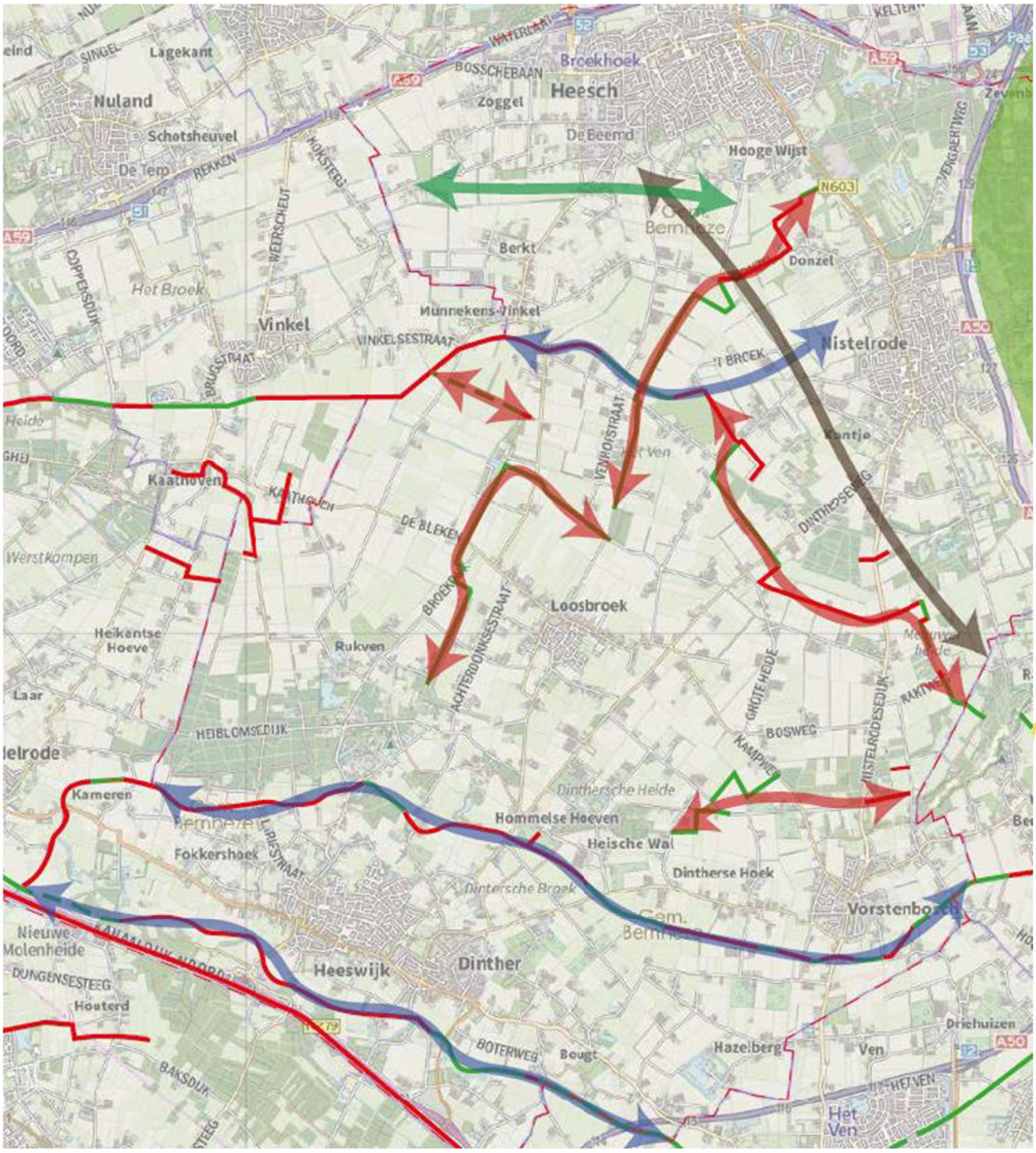
Ecologische verbindingszones (verder: EVZ) zijn groene verbindingen tussen de natuurgebieden die ervoor moeten zorgen dat dieren en planten niet geïsoleerd raken. Deze bestaan uit een combinatie van corridors (natuurstroken van 10 tot 25 meter breed) en/of stapstenen (kleine vlakvormige natuurgebiedjes met een oppervlakte van 1 tot 5 hectare). Waar deze (zouden moeten) liggen is aangeduid in het natuurbeheerplan van de provincie. Nog niet alle EVZ's zijn volledig ontwikkeld. Op bovenstaande kaart staat reeds aanwezige natuur in groen aangeduid. Waar nog natuur moet worden ontwikkeld staat in grijze lijnen aangeduid.

Gemeente en Waterschap ontwikkelen samen de ecologische verbindingszones langs waterlopen (natte EVZ's). Dit doen zij op basis van een samenwerkingsovereenkomst waarbij het Waterschap kartrekker is en de gemeente faciliteert en financiert. Dit zijn de Groote Wetering, Leijgraaf en Aa. Gemeente Bernheze ontwikkelt de ecologische verbindingszones die niet langs waterlopen liggen. De grootste opgave ligt bij EVZ 't Golder die van het Jonkerbos naar de Hooge Vorssel loopt.

De gemeente juicht het toe als andere grondeigenaren (anders dan waterschap of gemeente) meewerken aan de realisatie van EVZ's. Daar waar EVZ's beoogd zijn, is subsidie beschikbaar vanuit de provincie. Wij informeren grondeigenaren hierover en stimuleren hen om hier gebruik van te maken.

EVZ's beschermen we tegen ongewenste invloeden door regels te stellen aan de activiteiten die daar plaatsvinden. Daarvoor duiden we de beoogde EVZ-locaties aan op de Omgevingsplankaart met regels. EVZ's die al ontwikkeld zijn, geven we in het omgevingsplan een aanduiding natuur met daarbij passende regels.

Naast de aangewezen gebieden en verbindingen op de NNB-kaart (natuuurbeheerplan provincie), hechten wij ook grote waarde aan de Ruitersweg (groen), de peelrandbreuk (bruin) en de robuuste verbinding Maashorst-Bedaf-Groene Woud (geel) als dragers van het (lokaal) natuurnetwerk. De robuuste verbinding Maashorst-Groene Woud pakken we in regionaal verband op als project.

Groenblauwe dooradering

De overige gebieden (de ‘witte’ gebieden op bovenstaande kaart) zijn overwegend agrarisch van aard. Daar valt nog veel te winnen op het vlak van biodiversiteit. We sluiten ons aan bij het Aanvalsplan Landschap en streven naar minimaal 10% groenblauwe dooradering in ons buitengebied. Landschapselementen zijn de ‘bouwstenen’ die samen een divers, gezond en biodivers landschap vormen. Naast houtige elementen zoals singels, bomenrijen, houtwallen, heggen, hagen, knotbomen, griendjes en hoogstam-boomgaarden, gaat het om elementen met een begroeiing van kruiden en ruigten en natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen. Ecologisch beheerde sloten kunnen ook tot

landschapselementen gerekend worden evenals elementen als keverbanken of kruidenrijke akkerranden. Het netwerk van aan elkaar verbonden landschapselementen noemen we groenblauwe dooradering.

In 2025 is de groenblauwe dooradering in onze gemeente bepaald op 6,25% groen en 0,92% blauw.

Met het project Robuuste verbinding Maashorst-Groene Woud kunnen we een flinke impuls geven aan groenblauwe dooradering. Om het areaal groenblauwe dooradering in het landelijk gebied te vergroten kijken we verder dan alleen onze eigendommen. We stimuleren agrariërs en andere grondeigenaren om hun gronden natuurinclusief in te richten en te beheren. Daarvoor stellen wij subsidies beschikbaar zoals Stimuleringsregeling landschap, ErvenPlus en de actie 1001 ha voor kruidenrijke mengsels.

Ecologisch groenbeheer

Landschapselementen in eigendom van de gemeente Bernheze beheren wij ecologisch. Beleidsuitwerking 1: groen natuur en bomen laat zien hoe wij dat doen. Daarnaast ontwikkelen wij een natuurontwikkelkaart (als hulpmiddel bij ons ecologisch groenbeheer) die laat zien op welke hoofdsoorten wij ons daarbij richten en waar eventuele leemtes in dat gemeentelijk natuurnetwerk voorkomen die opvulling behoeven.

Ook in de kernen beheren wij ons groen ecologisch. Bij nieuwbouw ontwikkelen wij zo veel mogelijk natuurinclusief. Dwingende eisen stellen aan de nieuwbouw vinden we nu nog een stap te ver. Maar wij stimuleren projectontwikkelaars om natuurinclusief en klimaatadaptief te bouwen. Hiervoor gebruiken wij de regionaal opgestelde handreiking natuurinclusief bouwen. Ook onze inwoners in bestaande woningen nodigen wij uit tot natuurinclusieve maatregelen aan en rond hun woning door ze informatie aan te bieden.

Al onze inwoners kunnen bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit, zowel binnen als buiten de kernen. Daarom ontwikkelen wij een bewustwordingscampagne die gericht is op onze inwoners. Deze is gericht op het creëren van kennis, begrip en waardering en nodigt uit tot het nemen van de juiste maatregelen.

Basiskwaliteit natuur

Om aan de basiskwaliteit natuur te voldoen en om nog gerichter maatregelen te kunnen nemen stellen we een actieplan Basiskwaliteit Natuur op. Hierin ligt vast welke soorten nu voorkomen, of logischerwijs zouden moeten voorkomen in de verschillende deelgebieden in onze gemeente. En welke maatregelen nodig zijn om die soorten minimaal op gelijk niveau te houden of bij voorkeur meer ontwikkelkansen te bieden. In dat actieplan leggen we doelsoorten vast, een nulmeting en een realistisch streefdoel. Ook hoort hierbij een concreet maatregelenpakket. We doen dit met een ecologisch specialist en onze partnerorganisaties met veel kennis van ons gebied. We nemen daarbij de bevindingen uit het Soorten Management Plan (SMP) voor gebouwbewonende soorten ook mee. In de regio Noordoostbrabant (RNOB) werken we aan een handreiking natuurinclusief bouwen die bouwers inspireert en informeert over natuurinclusief bouwen.

4.5. Strategisch doel 4: Groene gezonde structuren zijn beter verankerd in alle relevante instrumenten, werkprocessen en projecten

Met dit strategisch doel beogen we dat Groene Gezonde Structuren worden gezien als wezenlijke bouwstenen van een gezonde, kwalitatieve leefomgeving en net zo zwaar worden ‘gewogen’ als bijvoorbeeld wonen en mobiliteit.

We hebben volgende doelen:

- Uiterlijk 2028 zijn er duidelijke streefbeelden en toetskaders ten aanzien van de Groene Gezonde Structuren waaraan ruimtelijke ontwikkelingen kunnen worden getoetst.
- Groene gezonde structuren zijn vanaf 2030 verankerd in de werkprocessen ten aanzien van de openbare ruimte.

Hier gaan we het volgende voor doen:

GGS-waarden integreren bij renovaties/reconstructies

Renovaties/reconstructies van onze eigen openbare ruimte organiseren wij zelf. Daarbij moet GGS-bescherming en -realisatie integraal onderdeel zijn van het planproces. De praktijk leert dat dat soms moeilijk is omdat inwoners doorgaans meer naar hun persoonlijk belang kijken, dan naar dat van de samenleving. Dat levert discussies op die vaak ten nadele zijn van de ‘zachte’ GGS-waarden. Een burger hecht doorgaans meer waarde aan een parkeerplaats op loopafstand van zijn voordeur, dan een plantvak wat meerwaarde heeft voor verkoeling, minder wateroverlast en biodiversiteit.

Het moet duidelijk zijn dat de gemeente handelt in het algemene belang en maatschappelijke doelen dient. Bescherming en realisatie van GGS is er daar één van. Daarom verankeren we GSS in een werkproces.

Met dit werkproces borgen we GGS op een aantal belangrijke momenten in het proces:

- De GGS-waarden worden vooraan in het planproces ingebracht.
- Beoogde projectdoelen worden door het college vastgesteld
- Er worden meerdere scenario’s van een nieuw ontwerp uitgewerkt. Daarbij kan het voorkomen dat er t.a.v. GGS-waarden concessies moeten worden gedaan. Maar dan gebeurt dat in elk geval na zorgvuldige en integrale afweging

GGS-waarden integreren bij ruimtelijke initiatieven

Bij ruimtelijke initiatieven zoals (woning-)bouw moet worden gekeken of dit een kans of bedreiging is voor GGS. De initiatiefnemer werkt dit uit in de groenparagraaf die hij meelevert als motivatie bij zijn initiatief. Om dit goed te kunnen beoordelen toetsen we aan een streefbeeldenboek.

4.6 Monitoring

De monitoring van het programma GGS is belangrijk. Zo weten we of we de juiste stappen zetten. We kiezen ervoor om te monitoren op basis van een aantal indicatoren die goed meetbaar zijn, herkenbaar en herleidbaar. Onderstaande tabel toont aan om welke indicatoren het gaat en bij welk van de strategische doelen dit aansluit.

Prestatie-indicator	Norm	Bron	Strategisch doel
Hoeveelheid openbaar groen per inwoner	Behoud gemiddeld 107 m2 openbaar groen per woning over het totaal van al onze kernen (uitgangsituatie = 2024).	Data teams burgerzaken en team beheer	1
Bosgebied	Hectare bosoppervlak moet toenemen.	Data gemeente Bernheze	1
Groenblauwe dooradering	Het percentage groenblauwe dooradering is gewenst op 10%.	Data provincie Noord-Brabant	3
Mogelijkheden tot verkoeling in eigen omgeving.	% Inwoners (met name 65+) dat voldoende verkoeling in eigen omgeving kan vinden.	Brabant Omgevingsscan	1
Beweegvriendelijke omgeving	% beweegvriendelijke omgeving moet toenemen	RIVM	1 & 2
Verstening in particuliere tuinen	% verstening in particuliere tuinen.	Operatie steenbreek	2
Recreatiemogelijkheden	Aantal bewegwijzerde ommetjes	Visit Brabant en wandelstarter	2
Cultuurhistorie	Rijks en - gemeentelijke monumenten	Data gemeente Bernheze	2
Speelplekken	Het aantal buurten dat middels BOSS-aanpak op het gewenste niveau is gebracht.	Data gemeente Bernheze	2

5. Realisatiestrategie

5.1 Wat doet de gemeente zelf

In de voorgaande hoofdstukken zijn diverse maatregelen opgesomd die we gaan nemen om de doelen te bereiken. In de uitvoeringsagenda zijn de projecten die we als eerste gaan uitvoeren SMART uitgewerkt (zie bijlage).

Op hoofdlijnen kunnen we de volgende acties onderscheiden: Communiceren, informeren en enthousiasmeren, stimuleren, regelen, realiseren, samenwerken met partners, toetsen, toezicht en handhaving.

Aanpassingen in de openbare ruimte

Wij bouwen zelf actief aan de realisatie van GGS door onze openbare ruimte hierop aan te passen.

Wij volgen hiervoor de volgende aanpak:

Op buurtniveau: spelen, bewegen, groen, ommetjes, enz.

In het BOSS-plan (zie beleidsuitwerking 4) is uitgewerkt hoe elk jaar enkele buurten worden aangepakt om naar het BOSS-streefbeeld toe te werken. Daarbij worden enkele speelplekken opgewaardeerd tot goede kernplekken en buurtplekken. Ook worden plekken ontdaan van toestellen en krijgen deze plekken een andere inrichting die aansluit bij het GGS-concept. Een plek kan bijvoorbeeld een koelteplek worden met zitbanken en verkoelende bomen. Of ze kunnen een functie krijgen als hondenuitrenveld. Ook kan een dergelijke plek worden ingericht als voedselbosje of tiny forest, al naar gelang de wensen van de gemeente en de buurtbewoners. Voordeel van deze buurtaanpak is meerledig:

- De buurt wordt als totaal bezien. Dat maakt het mogelijk om duidelijk te maken dat het weghalen van toestellen op de ene plek, wel samengaat met het opwaarderen van andere speelplekken in de buurt.
- In een buurtaanpak kunnen ook de verbindende routes tussen de speelplekken worden meegenomen in de totaalaanpak. Daarmee kunnen ook de ommetjes worden gerealiseerd.
- Bewoners kunnen meepraten over het totaalconcept; zij weten immers het beste hoe zij hun buurt (willen) gebruiken en waar de meeste behoefte aan is.
- Een buurtaanpak kan voor meerdere jaren worden geprogrammeerd.
- Ideeën uit de samenleving die eerder zijn ingediend kunnen binnen een dergelijk groot project goed worden meegenomen.
- De buurtaanpak spelen kan worden gecombineerd met de buurtaanpak wijkvergroeningen zodat effectiviteit en rendement op beide investeringen optimaal zijn.

Deze buurtaanpak is het meest succesvol als een intensief communicatie- en participatietraject wordt doorlopen. Daarom zetten we voor elke buurtaanpak een intern kernteam op met in elk geval:

- Een interne opdrachtgever – zorgt voor een duidelijke opdracht en budget
- Een projectleider – gaat over de inhoudelijke keuzes, bewaakt tijd en geld, koppelt terug aan intern opdrachtgever
- Een projectmedewerker – ondersteunt de projectleider en voert diverse werkzaamheden uit binnen het project
- Een procesbegeleider – ondersteunt het participatieproces, zorgt voor verbinding tussen gemeente en buurtbewoners en bewaakt intern de integrale samenwerking

De verwachting bestaat dat deze aanpak meer tijd vergt in de voorbereidingsfase, maar zich ‘terugverdient’ in de realisatie- en onderhoudsfase door meer begrip en waardering bij de buurtbewoners.

Een belangrijke rol wordt gezien voor de jongerenwerkers. Zij zijn de verbinders tussen gemeente en (kwetsbare) jongeren. Een belangrijke doelgroep die moeilijk bereikbaar is voor de gemeente via de gebruikelijke communicatiekanalen. Zij hebben niet alleen een rol bij de jaarlijks terugkerende buurtaanpak, maar juist ook bij de jongerenontmoetingsplekken.

We gebruiken het jaar 2026 als pilotjaar om te ondervinden wat deze buurtaanpak met procesbegeleiding (extra) vraagt aan tijd en middelen van onze organisatie. In dat jaar draaien we ook onze eerste pilot om samen met jongeren in beeld te brengen welke behoefte er bestaat aan jongerenontmoetingsplekken. Daarna maken we een plan op voor de periode daarna.

Realisatie/aanpassing recreatieve routes

We onderhouden een nauwe samenwerking met VisitBrabant en de vrijwilligers in onze eigen gemeente. Zij kennen de routestructuren, voorzien ons van advies en dragen bij aan het onderhoud van de routes. In samenwerking kunnen wij ook nieuwe routes ontwikkelingen bijvoorbeeld lange afstand wandelroutes en thema routes.

Grote projecten

Projecten die meer tijd en geld kosten worden specifiek (resultaat, tijd, geld) opgenomen in de uitvoeringsagenda. We programmeren deze over meerdere jaren om meerdere redenen:

- Koppelingen met het portfoliomanagement zijn mogelijk, waardoor onze organisatie strategische keuzes kan maken.
- Het draagt bij aan het verwachtingsmanagement richting inwoners.
- Betrokken teams kennen op tijd de capaciteitsvraag en kunnen hierop anticiperen.

5.2. Hoe werken we samen met onze partners

De opgave voor het realiseren van groene gezonde structuren is te groot voor de gemeente alleen. Enerzijds omdat de gemeente alleen zeggenschap heeft over inrichting en beheer van de openbare ruimte. Anderzijds omdat de gemeente alleen niet alle kennis, kunde en capaciteit heeft. Samenwerking met onze partners zien wij als een belangrijke pijler. Onze partners dragen ook het verhaal uit over de waarde van groene, gezonde structuren. Daarnaast zien wij veel mogelijkheden in het samen realiseren en ontwikkelen van bijvoorbeeld nieuwe routes, parken, bosgebieden etc. We gebruiken bestaande structuren zoals het partneroverleg buitengebied om samen met onze partners het programma uit te dragen en kansen te signaleren. Voor de uitwerking en uitvoering van het programma GGS werken we samen met de GGD, Waterschap en andere partnerorganisaties.

We continueren de samenwerkingen met woningcorporaties en GGD. We verkennen daarnaast ook samenwerkingskansen met partners die we nog minder goed kennen en zorgen dat zij ook bekend raken met het programma GGS.

5.3. Hoe werken we samen met onze inwoners?

Binnen het programma houden we ons aan het gemeentelijk participatiebeleid. De ervaring leert dat veel inwoners denken vanuit hun persoonlijke belang en daarmee de typische GGS-doelen als klimaatadaptatie, biodiversiteit en dergelijke wel eens uit het oog verliezen. Voor hen is een parkeerplek voor de deur vaak belangrijker dan een boom met verkoelende werking voor de hele straat en een bijdrage aan de biodiversiteit. Wij maken duidelijk dat alle maatregelen in de openbare ruimte een algemeen belang dienen en daarom aan de algemene beleidsdoelstellingen van de gemeente moeten voldoen. Binnen die kaders bestaat ruimte waarin belanghebbenden mee kunnen denken. De minimale oppervlakte openbaar groen en het aantal bomen dat bij een reconstructie in een straat moet komen vormen bijvoorbeeld het kader. Belanghebbenden denken mee over de plekken waar dat groen in de straat te komt liggen en welke soorten worden toegepast.

Bij de totstandkoming van de omgevingsvisie is bij inwoners uitgevraagd waar zij aan denken bij GGS. Daarnaast hebben we bij Bernheze Bespreekt informatie opgehaald (zie bijlage 2). Tot slot is veel informatie over de wensen van onze inwoners beschikbaar gekomen bij de enquête over bewegen, ontmoeten spelen en sporten (zie beleidsuitwerking 4). Deze brede scope aan (kleine) wensen en ideeën kan niet als losse projecten worden opgepakt. Dat zou verhoudingsgewijs te veel capaciteit en middelen kosten voor het effect wat we hiermee bereiken. Wel nemen we deze inwonerideeën mee op het moment dat we in een straat of wijk aan het werk gaan.

Uit ophaalmomenten met de gemeenteraad en tijdens Bernheze Bespreekt kunnen we concluderen dat we niet actief de wijk in gaan om initiatieven op te halen. Mocht die ambitie in de toekomst wel wenselijk zijn, is het nodig om een medewerker participatie aan te stellen die de organisatie kan ondersteunen in deze taak.

We staan wel open voor initiatieven van derden die aansluiten bij het beleid van de gemeente. Initiatieven zijn dan eenmalige ondernemingen in de openbare ruimte en gedragen door een collectief. Als blijkt dat er voldoende daadkracht en meewerkkracht bij het collectief aanwezig is, kan de gemeente dergelijke initiatieven faciliteren.

De manier waarop de gemeente Bernheze participeert aan initiatieven staat beschreven in de menukaarten overheidsparticipatie. Deze menukaarten geven een helder overzicht wat je als initiatiefnemer kunt verwachten van de gemeente.

We verkennen daarnaast de mogelijkheden voor een subsidieregeling waarmee initiatiefnemers financieel geholpen kunnen worden om de GGS-doelen te realiseren (vergelijkbaar met subsidie kwaliteitsverbetering buitengebied.

Kansen voor groene gezonde structuren starten ook met bekendheid. In onze bewustwordingscampagne duurzaamheid is ook aandacht voor groene gezonde structuren. We organiseren daaromheen diverse campagnes en educatie over het belang van natuur en gezondheid. We halen ook eens per twee jaar (via Bernheze Bespreekt of een andere omgeving) wensen op van inwoners.

6. Aanbevelingen

Het programma GGS geeft ruimte aan de ontwikkeling van robuuste natuurnetwerken, toegankelijke en veilige buitenruimtes, en klimaatadaptieve oplossingen. Het programma GGS beschermt belangrijke natuur, milieu en erfgoedwaarden. Dit alles draagt bij aan het versterken van biodiversiteit, recreatie en sociale samenhang. We maken met dit programma bewuste keuzes om onze ruimte optimaal te benutten, stimuleren beweging en ontmoeting, en richten ons op het welzijn van alle generaties, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen. Zo bouwen we samen aan een leefomgeving waar natuur en gezondheid hand in hand gaan en bijdragen aan een betere kwaliteit van leven.

Bij het ontwikkelen van dit programma is veel informatie opgehaald. Niet alles heeft direct werking gekregen in dit programma. Soms verdienen onderwerpen een integrale aanpak omdat ze meerdere programma's raken. De volgende onderwerpen verdienen een nadere uitwerking of vervolg.

Het gaat onder andere om de volgende thema-uitwerkingen:

- Ontwikkelkaart Bernheze
- Beleidsuitwerking: bodem- en watersturend
- Beleidsuitwerking breuken en wijstgronden
- Beleidsuitwerking lanen en wegen buitengebied
- Herijking hondenuitlaatvoorzieningenaanbod
- Zoneringsplan natuur en recreatie

Verder verdient het aanbeveling om dit programma in een volgende fase meer gebiedsgerichte annotaties mee te geven. Initiatiefnemers kunnen in het omgevingsloket op gebiedsniveau zien welke beleidsdoelstellingen er gelden.

Hardheidsclausule

Het college mag in bijzondere situaties afwijken van dit Programma, mits goed gemotiveerd. Dit kan alleen als het college vindt dat het Programma leidt tot een oneerlijke en onredelijke uitkomst. Het college legt dan uit waarom deze afwijking de bredere doelen van GGS niet schaadt.

Verklarende woordenlijst

Dendrologische: Dendrologie is de studie van bomen en heesters. Dendrologische waarde zoals bedoeld in dit programma gaat over zeldzaamheidswaarde als een bepaalde boomsoort weinig voorkomt.

Doelsoorten: Planten en dieren waarvoor de overheid extra doelen heeft vastgesteld. Dit zijn soorten die bescherming nodig hebben of waarvan we willen dat ze zich beter kunnen ontwikkelen. Ze helpen om te meten of natuurmaatregelen goed werken.

Enkeerdgronden: Oude landbouwgronden die door eeuwenlang gebruik steeds hoger zijn geworden. Dit komt doordat boeren vroeger mest en plaggen op het land brachten. Enkeerdgronden zijn waardevol vanwege hun geschiedenis en het landschap. Deze gronden hebben veel humus en zijn dus vruchtbaar. De humus zorgt ervoor dat water eerst wordt vastgehouden in de grond voordat het richting het grondwater zakt. Dit heet ook wel sponswerking.

Groenblauwe verbindingen: Aaneengesloten gebieden van natuur en water, zoals bossen, weilanden, sloten en beken. Deze verbindingen maken het mogelijk dat planten en dieren zich kunnen verplaatsen en helpen bij wateropvang en verkoeling.

Groenblauwe dooradering: Het netwerk van kleine groene en natte elementen in het landschap, zoals houtwallen, heggen, slootjes, bermen en kleine waterlopen. Deze zorgen samen voor meer natuur, een mooier landschap en een betere omgang met water en klimaat.

Houtopstanden: Een houtopstand is een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend.

Isolatieopgave: De isolatieopgave komt voort uit de lokale aanpak van het Nationaal Isolatieprogramma. Doel van deze aanpak is om uiterlijk in 2030 750.000 slecht geïsoleerde koopwoningen en appartementen te isoleren, met prioriteit voor de huishoudens die dit het hardst nodig hebben.

Kaartdatabank: Een digitale verzameling van kaarten met informatie over het gebied, bijvoorbeeld over natuur, water, bodem en gebruik van de ruimte. Deze kaarten worden gebruikt bij het maken en uitvoeren van plannen.

Kandelaberen: een snoeitechniek waarbij alle takken van een boom worden afgezaagd zodat alleen de stam en takstompen overblijven. Het is geen reguliere snoeimethode, maar eerder een noodmaatregel.

Klimaatadaptief: Zo ingericht dat het gebied beter bestand is tegen de gevolgen van klimaatverandering, zoals hevige regen, droogte of hitte. Denk aan meer groen, wateropvang en schaduw.

Kroonankers: Bevestigingsmaterialen die ervoor zorgen dat zware boomtakken met elkaar worden verbonden en elkaar zo ondersteunen. Dit voorkomt ongecontroleerd omlaag vallen van takken.

Meekoppelkans: Een kans om meerdere doelen tegelijk te bereiken binnen één project. Bijvoorbeeld door bij een waterproject ook natuur, recreatie of klimaatmaatregelen mee te nemen.

Portfoliomanagement: Een manier om de portefeuille van projecten en maatregelen te sturen. Het helpt bij het maken van keuzes over wat wanneer wordt uitgevoerd en hoe geld en capaciteit het beste worden ingezet om de doelen van het programma te behalen

Precedent: Een precedent is een gebeurtenis waarop men zich kan beroepen als een nieuw dergelijk geval zich voordoet om er hetzelfde gevolg aan te geven.

Streefbeelden: Een beschrijving of beeld van hoe een gebied er in de toekomst uit moet zien. Streefbeelden geven richting aan plannen en helpen bij het maken van keuzes.

Streefbeeldenboek GGS: Een overzicht met streefbeelden. In dit geval betreft het een streefbeeldenboek wat laat zien wat we precies voor ogen hebben met de de structuurpijlen op de groenstructuurkaart. Het laat zien hoe dat er buiten uit ziet, welke maatvoering en inrichtingseisen daarbij horen.

Wadi: Een groene verlaging in de grond waar regenwater tijdelijk kan worden opgevangen. Het water zakt daarna langzaam in de bodem. Een wadi helpt tegen wateroverlast en droogte en past goed in een groene omgeving.

Zoneringsplan natuur en recreatie: Een plan wat inzichtelijk maakt hoe we het gebruik van bos- en natuurgebieden door recreanten zodanig kunnen sturen dat natuurwaarden niet onacceptabel worden geschaad.

Bijlagen

Bijlage 1 Groenstructuurkaarten

Bijlage 2a Analyses huidige situatie

Aan een groene en gezonde leefomgeving werkt gemeente Bernheze met haar partners al langer. Van een heel aantal indicatoren weten we hoe we ervoor staan. Denk aan hoe warm het wordt, hoeveel groen er in wijken is, routes om te wandelen en ook aangewezen gemeentemonumenten. Onderstaand overzicht geeft de belangrijkste nulmeting voor de huidige situatie van groene gezonde structuren.

Wat is onze klimaatopgave?

Gevoelstemperatuur – hoe warm wordt het in gemeente Bernheze

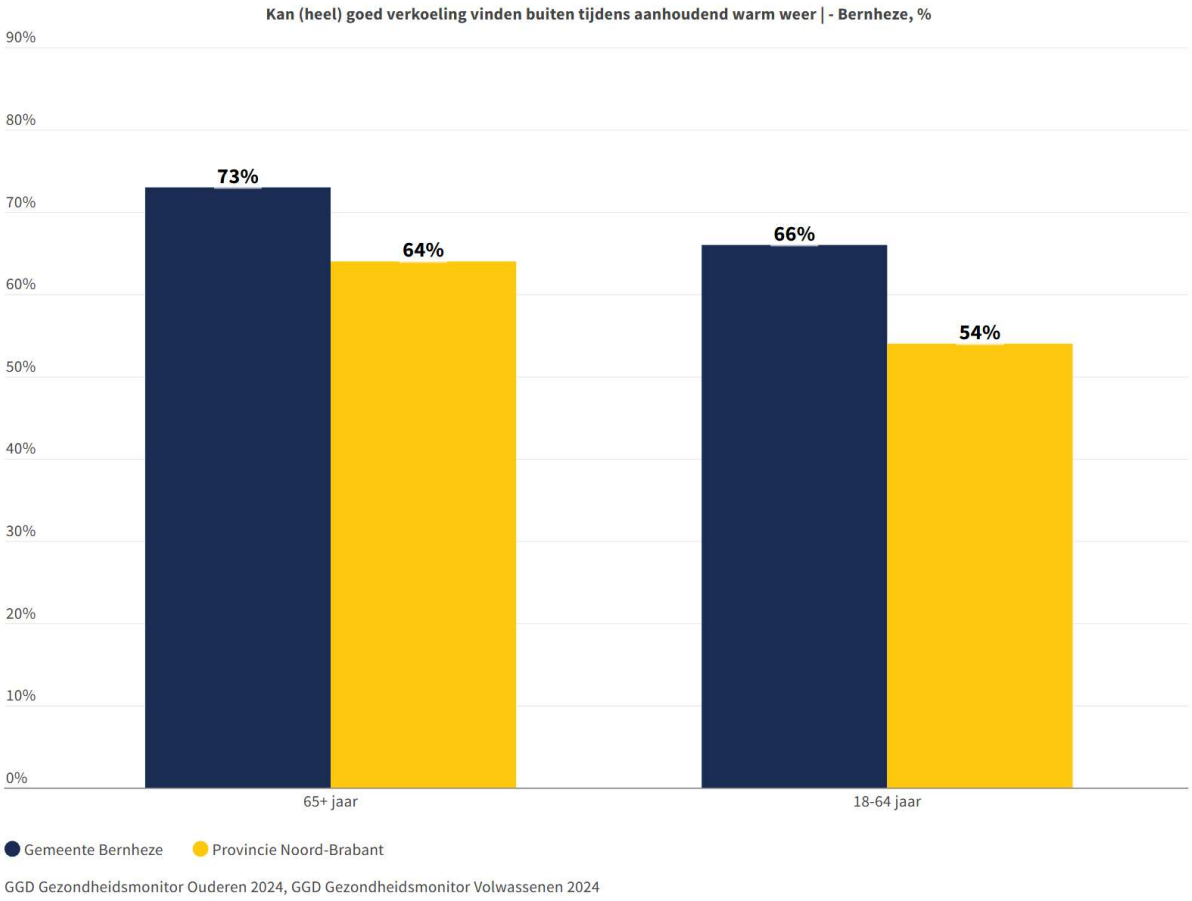
Om een beeld te krijgen van gevoelstemperatuur is een meting gedaan op een dag in juli dat het 31,6 graden was in de Bilt. Er wordt dus niet jaarrond gemeten, maar op een hete dag in het jaar. In Bernheze was de hoogste gevoelstemperatuur 42,3 graden en de laagste 34,9 graden. De gemiddelde gevoelstemperatuur is 41 graden. In de wijk Heelwijk (Heesch) is de gevoelstemperatuur het hoogst .

De gevoelstemperatuur is iets anders dan de luchttemperatuur. De luchttemperatuur geeft aan hoe warm de lucht is. De gevoelstemperatuur is een maat voor de temperatuur die een persoon ervaart in een bepaalde weersituatie. Als de gemeten luchttemperatuur bijvoorbeeld 30 ºC is, kan het in de volle zon en uit de wind aanvoelen als 40 ºC. De inrichting van de buitenruimte bepaalt daarom sterk de gevoelstemperatuur. In de schaduw van bomen of gebouwen is de gevoelstemperatuur over het algemeen lager dan op een versteend plein in de volle zon.

Hoeveel verkoeling kunnen onze inwoners vinden (Afstand tot koelte)

8383 huizen voldoen aan richtlijn afstand tot koelte (ongeveer 61% van de huizen). Een koele plek is binnen 300m afstand te vinden en is minimaal 200 m2 groot.

Uit de GGD gezondheidsmonitor blijkt dat 66% van de volwassenen goed verkoeling vond in 2024. Dit betkend dat ruim 6200 niet goed verkoeling buiten vinden. 73% van de 65+-ers vond verkoeling in 2024. Dit betekent dat ruim 2100 65+ers niet goed verkoeling buiten kan vinden.

Tijdens hittegolven en hete zomerdagen is het belangrijk dat je verkoeling kunt vinden. Niet alle mensen hebben een tuin met schaduw. Daarom is het belangrijk dat er koele plekken in de buurt zijn waar je bij hitte snel naartoe kunt.

De koele plekken in de afstand-tot-koeltekaart voldoen aan een aantal basiscriteria. Ze moeten minimaal 200 m² groot zijn, een gevoelstemperatuur hebben van maximaal 35 °C, voldoende afstand houden tot wegen en breed genoeg zijn om daadwerkelijk verkoeling te bieden.

Voor Bernheze hanteren we daarbij twee vaste criteria: een minimale oppervlakte van 200 m² en een gevoelstemperatuur die niet boven de 35 °C uitkomt.

Broze 65+*-ers*

In deze wijken bevinden zich veel oudere 65+ inwoners met een broze gezondheid: van ’t Rijk in Nistelrode, Heelwijk in Heesch en Abdij in Heeswijk Dinther.

Ouderen zijn de grootste kwetsbare groep voor hitte. Maar niet alle ouderen zijn even kwetsbaar. Het zijn vooral de ouderen met een ‘broze gezondheid’ die risico lopen tijdens hittegolven. Broosheid is een vertaling van de Engelse term frailty en betekent een verhoogde kwetsbaarheid als gevolg van verminderde reserves. Hierdoor kunnen kleine

gezondheidsklachten of normaal gesproken onschuldige ongelukjes als een valpartij sneller leiden tot ernstige gezondheidsproblemen.

Schaduw op langzaam verkeerroutes

94,4% van de wijken in Bernheze voldoet aan de norm van 30% schaduw op langzaam verkeersroutes. 5,6% Van de wijken in Bernheze voldoet niet aan norm.

De volgende wijken voldoen nog niet aan het percentage: Balledonk in Heeswijk Dinther, den Berg in Heesch en de kern Loosbroek.

Tijdens hete perioden stijgt de gevoelstemperatuur in de buitenruimte, maar niet overal evenveel. In de schaduw blijft het 10 tot 15 graden koeler. Daardoor is het creëren van schaduw een effectieve maatregel om de buitenruimte aangenaam te houden. Vooral op plekken waar mensen verblijven en bewegen, is schaduw fijn. Om het schaduwpercentage te berekenen is een digitaal terreinmodel gebruikt. Voor elke pixel van één bij één meter is berekend of het oppervlak in de schaduw van een boom, een gebouw of een ander object ligt, of dat het oppervlak in de zon ligt. Deze schaduwberekening is uitgevoerd op 21 juni. Dit is de dag waarop de zon het hoogst aan de hemel staat en de schaduwen midden op de dag het kortst zijn. De schaduw is berekend voor het tijdstip 15:30 uur, omdat dit statistisch gezien het heetste moment van de dag is.

Hoe groen is onze omgeving?

Groennorm gemeente Bernheze

	Som van m² groen	Som van woningen	Groen per woning m²
Heesch	462775	4873	95
Bekerbuurt	8471	215	39
Broekhoek - Middelste Groes	68563	315	218
Buitenpas - Noordrand	31934	250	128
Componistenbuurt	5013	247	20
De Beemd	52918	423	125
De Hoef 1	33160	162	205
De Hoef 2	57404	369	156
De Velft	1469	125	12
De Zeis	11280	263	43
Den Berg	45530	254	179
Graanbuurt	18307	163	112
Heelwijk	11289	354	32
Het Rul	14651	229	64
Kennedystraat	11533	173	67
Monseigneur van Den Hurklaan	41096	243	169
Oranjebuurt	10809	285	38
Schoonstraat	6642	186	36
't Dorp	16641	310	54
't Vijfeiken	6045	176	34
Wagnerplein	10020	131	76
Heeswijk-Dinther	242514	2623	92
Balledonk	7498	170	44
De abdij	17804	352	51
Eikenhoek	25779	186	139
Graaf Wernerstraat	4426	188	24
Heilaren	50028	334	150
Heilige Stok - Kerkstraat	60555	182	333
Hoofdstraat	7481	197	38
Hopveld - Muggenhoek	17206	195	88
Oranjewijk	12354	324	38
Rodenburg	24151	195	124
St. Servatius - Schoonstr - Den Dolvert	15232	300	51
Loosbroek	59608	358	167
Loosbroek	59608	358	167
Nistelrode	329631	2165	152
De Hoef	15181	196	77
Donzel	43270	166	261
Hoge Akkers	59683	202	295
Kerkveld	6709	213	31
Kleinwijk	41255	201	205
Laar	11943	321	37
Maxend	19813	199	100
Van 't Rijk	22769	232	98
Weijen West	17130	296	58
Zwarte Molen	91878	139	661
Vorstenbosch	29574	526	56
Vorstenbosch	29574	526	56
Eindtotaal	1124102	10545	107

Een overzicht van de hoeveelheid groen per kern vind je in de **bijlagen**.

Verstening in tuinen

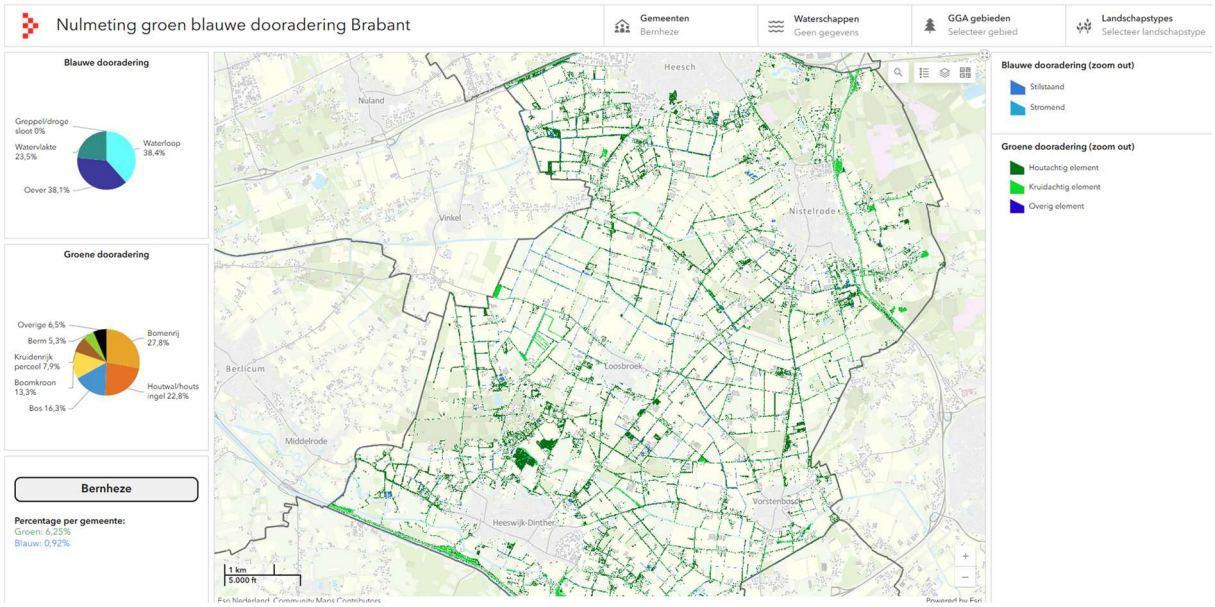
46,5% van de tuinen is versteend volgens de data van operatie Steenbreek.

Schoolpleinen

In Bernheze zijn tien schoolpleinen. Zes schoolpleinen zijn ingericht met groenblauwe maatregelen.

Groenblauwe dooradering

In 2025 is de groenblauwe dooradering in onze gemeente bepaald op 6,25% groen en 0,92% blauw.

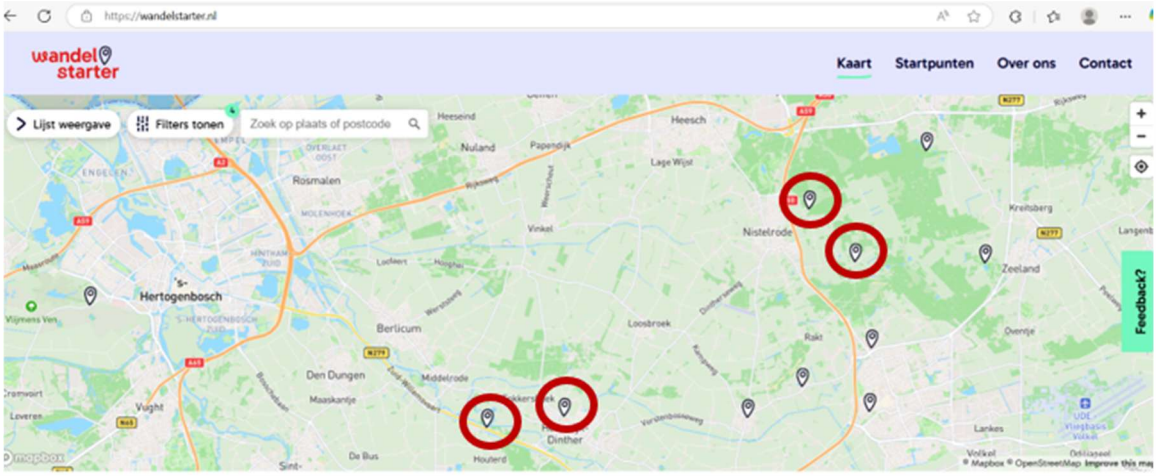

Waar kan ik bewegen en ontmoeten

Bernheze heeft veel bewegwijzerde routes zoals wandelen over Boerenland en Kloosterpad. Naast de al bestaande, diverse wandelroutes via het knooppuntennetwerk gaan we korte, laagdrempelige ommetjes verder ontwikkelen. Deze ommetjes zijn laagdrempelig, makkelijk te bereiken en liggen in en rond dorpskernen. In hoeverre programma GGS vordert, meten we op basis van deze ommetjes.

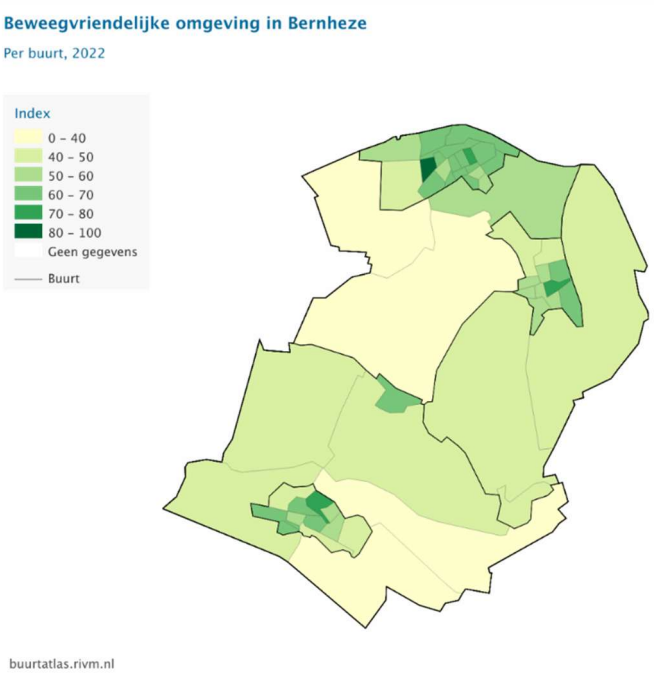
Huidig aantal km (bewegwijzerde routes) of ommetjes

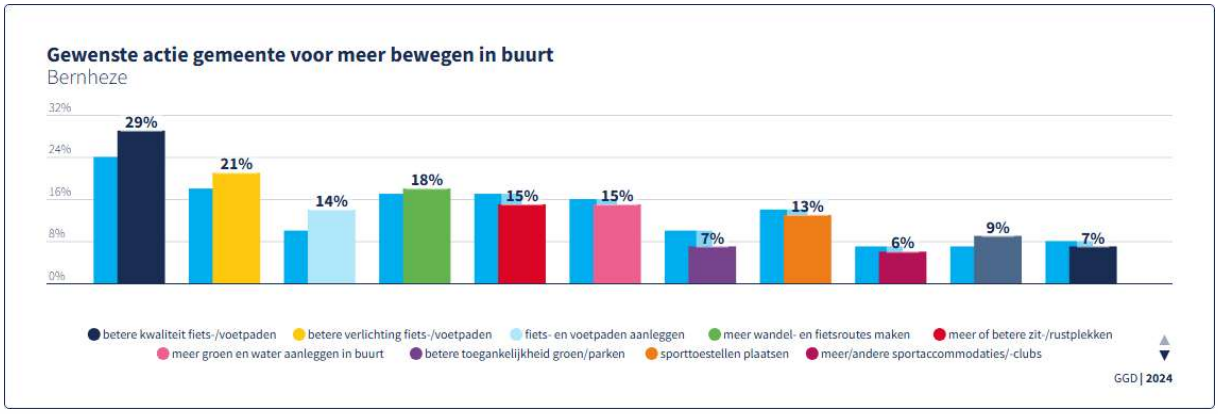
Aantal geregistreerde ‘ommetjes’ bij wandelstarter.nl op december 2025: vier officiële ommetjes (bewegwijzerd, parkeermogelijkheid en duidelijke informatie bij startpunt) drie ommetjes zijn wel gerealiseerd maar nog niet geregistreerd.

Beweegvriendelijke omgeving

40,6% van onze leefomgeving was beweegvriendelijk in 2022. Bron buurtatlas RIVM.

Bos in eigendom van gemeente Bernheze

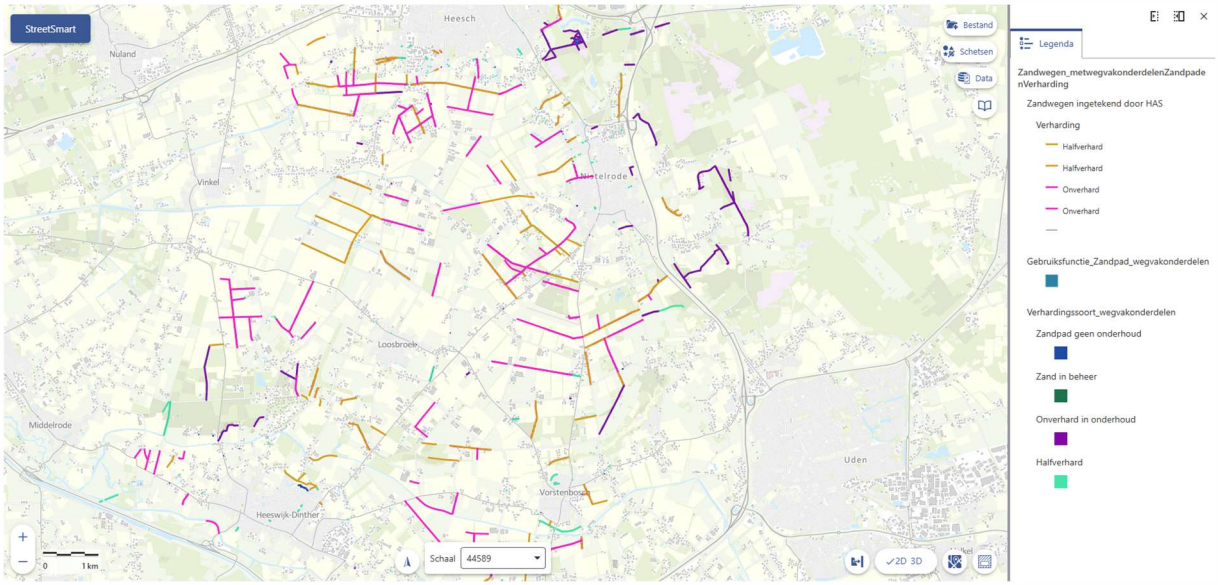
Gemeente Bernheze heeft 261 hectare bos in eigendom (bron: bosbeheerplan 2024).

Speel, sport en jongerenontmoetingsplekken

- Er zijn 114 plekken met speeltoestellen en 93 plekken met toestellen ten behoeve van bewegen/sporten. (inclusief jeu-de-boules).
- Er zijn voldoende sportplekken voor het aantal jeugdigen (6-11) en jongeren (12-18). Het aanbod is vaak wat eenzijdig – vooral voetbal.

Zandwegen

In Bernheze hebben we nog 36,8 km authentieke zandwegen. Daarnaast hebben we 34,7 km halfverharde wegen. Dit zijn wegen die in de basis bestaan uit zand, maar zijn gestabiliseerd met puingranulaat of een halfverhardingsmateriaal.
(Bron: Zandwegen van Bernheze, HAS Hogeschool, 2018)

Rijks en - gemeentelijke monumenten

Totaal gemeentelijke monumenten: 98

Totaal Rijksmonumenten: 43

Cultuurhistorisch waardevolle panden 450
(bron: website gemeente Bernheze)

Bijlage 2b Opgehaalde wensen, ideeën en meningen van inwoners

Lijst met opgehaalde ideeën ten tijde van de Omgevingsvisie: zie de link GGS Bernheze

Enquêteresultaten OBB: zie beleidsuitwerking 4: BOSS-plan. Hierin zit een uitvoerige weergave van de enquête die is uitgezet.

Lijst met opgehaalde ideeën tijdens Bernheze Bespreekt 2024	Wat wil je bereiken?
Een openbare zorgkwekerij starten van tuin tot bord: samen kweken, samen koken, samen eten (ontmoeten!) Openbare georganiseerde buitenruimte: Combinatie van bijvoorbeeld: Pluktuinen, voedselbos, moestuin en wandelpad. Openbaar voor de functie van recreatie. Onderhoud + aanleg door groen experts in samenwerking met inwoners die een beschutte werkplek of zorgindicatie hebben. Een zinvolle daginvulling in de buitenlucht draag bij aan positieve gezondheid	
In de kernen groenstructuur behouden en uitbreiden met bomen en/of struiken. Bomenstructuur van Hondstraat in Vorstenbosch versterken zoals aangegeven	
Idee: Permanente hagen i.p.v. bloemranden op de akkers = meer bloei, meer groen en mooier landschap. Meer permanent groen: Bomen, struiken op agrarische grond + openbare grond + particuliere gronden (project Fruitloos, buurtvoedselbossen) . Voedselbossen als voedselproductie --> www.groendoener.nl	
BSO's in het groen. Scholen hebben volle agenda's, ouders ook. Wat als de (buitenschoolse) kinderopvang meer in het groen zou bewegen. Plek vinden zoals bezoekerscentrum Slabroek (Nistelrode).	
Meer biodiversiteit op landbouwgrond komende 5 jaar de natuur te verbeteren.	
Elk jaar zaait elk kind biologisch bloemzaad voor bijen en andere bestuivers. Omdat bestuivers grotendeels de basis van ons eten zijn. Alle boeren in Bernheze gecertificeerd (Ook juist die buiten het bos omdat beheer dan goed is omdat bij evt. noodzakelijke kap het hout dan gebruikt wordt ipv verband + Symbool naar inwoners 'wij doen groen'. Voedselbossen en struiken in openbare ruimte want gratis eten en nood voor gezonde leefomgeving. 150 bomen 150 jaar laten staan (of langer). Omdat we dan rekening houden met generaties na ons, zorg voor de natuur en meer verkoeling.	
Bij nieuwbouw van woningen stimuleren van groene + blauwe woningen, tuinen, gevels+ daken. Dat is geluidsdempend, verkoelend + beperkt wateroverlast. (Zie BrOs GGD).	
Samenwerking tussen partijen om huurders samen in de buurten met huurwoningen iets met groen te laten doen.	
Koppel groen aan verhaal. Bijv: Een heilige Eik. De Stokstraat. Bijv: In elke straat of weg een andere boom. Koppel groen aan kunst. Maak een groen kunstwerk dus koppelen en niet alleen vanuit een perspectief denken. Verplaatsen van de Beleeftuin in Dinther naar samenservaes. Hij is nu erg weggestopt en zo'n prominente mogen in het dorp. Achter de ontmoetingstuin is een beter plek, gebruik stimuleren.	
Buurtgroen. Strikken grond in de straat/buurt met bij voorkeur inheemse planten, die goed zijn voor gezondheid, voeding, gebruik door buurtbewoners.	
Meer nachtelijke duisternis. Goed voor de natuur en het beleven van de Sterrenhemel en de Melkweg.	

Opgaand groen aanleggen in lege bermen. K&L-belemmering oplossen/elders, aangrenzende grinden stimuleren middels bestaande regelingen. Subsidie stimuleringsregeling op de wenselijke plekken uitbreiden (beheer), Gezamenlijk inkopen van particulier groen in tuinen.
Een groene kom/centrum en leefomgeving. Zo snel mogelijk, het is nodig!!
Aanleg landgoed met voedselbos, permacultuur groente tuin, fruitbomen en water met een leer- en innovatiecentrum op de 12 levensgebieden.
Als bibliotheek is het uitdragen van de boodschap dat groen belangrijk is logisch. We hebben een uitgebreide boekencollectie zowel op natuurbehoud als kennis over de natuur. We werken graag samen met bv. De IVN en zouden deze samenwerking willen verdiepen en ook bij Slabroek, Hoogc Vorssel verbinding zoeken we hebben inmiddels één contactpersoon bij de IVN. We willen ons netwerk van samenwerkingspartners uitbreiden.
Meer biolandbouw in Bernheze --> Pachtgronden vanuit de gemeente in langjarige pacht of de voorwaarde opnemen in de vergunningswaarde. Eetbare natuur in de gemeentelijke beplanting. Geef mensen het beheer over hun naaste omgeving, met een bepaald kader dat bestaat uit eetbare bomen, planten en struiken.
Veilige wandelpaden langs de Vinkelsestraat richting het kasteeltje (van deels op fietspad).
Openbaar sociaal beleefbaar en eetbaar groen creëren. Openbare voedselbossen als pekken van maximale biodiversiteit (zowel aan planten als div. mensen qua leeftijd, afkomst, en verbinding.
Voedselbossen mee ondersteunen en adviseren
Balans in gezondheid voor mens én natuur (water). Functies combineren en op plekken ook keuze maken.
Meer fietsen en wandelen. Bereikbare kleine kernen- regionale schaal oppakken - woonwerkverkeer.

Bijlage 3 Beleidsregels

3.1 Groennorm

Groene leefomgeving op niveau houden bij ontwikkelingen

Wat: We zorgen er met een Bernhezer groennorm voor dat bij ontwikkelingen het oppervlak openbaar* groen op niveau blijft zodat we iedereen een gezonde leefomgeving kunnen bieden. De groennorm is een voorwaarde voor het toestaan van ontwikkelingen.

*Met areaal bedoelen we de oppervlakte (m^2) openbaar groen. We rekenen in deze stelregels met oppervlakte, en niet met aantallen bomen. Met voldoende oppervlakte hebben we ook voldoende mogelijkheden om bomen aan te planten in goede omstandigheden en uit te laten groeien tot bomen die wezenlijk bijdragen aan onze doelstellingen.

Onder openbaar groen verstaan we al het groen in de openbare ruimte in de woongebieden, bomen, struiken en grasbermen in het buitengebied en bossen.

Waar:

- De groennorm geldt voor alle nieuwbouwontwikkelingen bij in- en uitbreidingen. Dit betreft dus niet alleen woningen, maar ook allerlei vormen van bedrijvigheid in het (toekomstig) stedelijk gebied.
- De groennorm is niet van toepassing in het buitengebied. Daar gelden andere regels ter verbetering van de kwaliteit van het landschap.
- Als in het buitengebied, buiten (toekomstig) stedelijk gebied, een ontwikkeling plaatsvindt waar openbare ruimte wordt toegevoegd, die in eigendom en beheer van de gemeente komt, kan zij daar maatwerkregels voor stellen.

Hoe:

- Bij nieuwbouwprojecten waarbij een of meer woningen worden toegevoegd die niet passen binnen het geldend omgevingsplan is het daarom verplicht om 20% van het projectgebied als openbaar groen in te richten.
- Bij woningsplitsingen en omzettingen van andere functies (zoals kantoor/winkel/bedrijf) naar woonfuncties, in een bestaand gebouw, wordt een financiële bijdrage voor het groencompensatiefonds vereist.
- Bij elk nieuw te ontwikkelen bedrijventerrein of toevoeging van een bedrijf moet minimaal 5% van het bruto oppervlak bestaan uit openbaar groen (gras, bomen, struiken, etc. en/of blauw (wadi's sloten, etc.). Randvoorwaardelijk is dat de hoeveelheid groen voldoende is om te voldoen aan andere technische eisen zoals waterberging e.d.

Deze groennorm geldt zowel voor gemeente als andere partijen. De gemeente stelt een uitwerking van definities beschikbaar om zo onduidelijkheden over wat kwalificeert als projectgebied en welke elementen wel en niet meetellen als openbaar groen weg te nemen voor initiatiefnemers.

3.2 Compensatie bij het niet kunnen realiseren van de groennorm

Voorop staat dat een initiatiefnemer moet voldoen aan de groennorm en IN het projectgebied voldoende groen moet realiseren. Maar soms zijn er ontwikkelingen die maatschappelijk heel sterk gewenst of nodig zijn en daardoor het afwijken van de stelregels legitimeren. Het college maakt die afweging en kan dan besluiten dat het groen buiten het projectgebied moet worden gerealiseerd. Dit regelen we middels financiële compensatie. De middelen die hieruit voortkomen, zet de gemeente in om op andere plekken groen toe te voegen. De locaties waar we vergroenen kiezen we op basis van de grootste noodzaak. Die noodzaak blijkt uit het vergroeningsplan.

3.3 Rekening houden met (te slopen) bestaande bebouwing in groennorm

Bij het bouwen van de wijken in onze gemeente heeft zij er zoveel mogelijk rekening mee gehouden dat daar een passende hoeveelheid openbaar groen aanwezig is. De druk op onze kernen om meer woningen toe te voegen in bestaande wijken neemt echter steeds meer toe. Om rekening te houden met dat bestaande bebouwing wordt gesloopt, wordt bij deze aanpassing van de groennorm ook de “rood voor rood”-regeling geïntroduceerd.

Als er bij een initiatief sprake is van sloop in combinatie met nieuwbouw wordt de hoeveelheid benodigd openbaar groen gecorrigeerd voor de historisch aanwezige bebouwing. Doordat er bij dit soort initiatieven vaak geen openbaar gebied bij komt, is storting in het compensatiefonds de standaard. Hiervoor is dan ook geen afwijkend besluit van het college nodig. Waar mogelijk streeft de gemeente wel naar realisatie van het openbaar groen binnen het projectgebied.

In de door de gemeente beschikbaar te stellen uitwerking van definities van de groennorm, maakt zij voor initiatiefnemers duidelijk wanneer de te slopen bestaande bebouwing kwalificeert voor de “rood voor rood” regeling en hoe dit rekenkundig doorwerkt.

3.4 Compensatie bij het verlies van openbaar groen (anders dan door woningbouw)

Openbaar groen kan door diverse oorzaken verwijderd moeten worden. Dat komt door de vele functies die onze openbare ruimte vervult. Denk aan (fiets-)parkeren, stallen van afvalcontainers, aanleg van energievoorzieningen enzovoorts. Ook bij deze ingrepen blijft de stelregel overeind dat het areaal openbaar groen in een wijk niet achteruit mag gaan. Als derdepartijen van ons verlangen openbaar groen te verwijderen, verlangen wij (financiële) compensatie door storting in het groenfonds zodat wij elders groen kunnen aanplanten ter compensatie.

3.5 Openbaar groen dat verdwijnt door woningbouw wordt opgenomen in het initiatief

Wanneer openbaar groen verdwijnt als gevolg van woningbouw dan is de basis dat een initiatiefnemer dit IN het projectgebied compenseert met de realisatie van (extra) openbaar groen. Soms zijn er ontwikkelingen die maatschappelijk heel sterk gewenst of nodig zijn en

daardoor het afwijken van deze basisregel legitimeert. Dit regelen we middels financiële compensatie door een storting in het compensatiefonds. De middelen die hieruit voortkomen, zet de gemeente in om op andere plekken groen toe te voegen binnen dezelfde wijk. De gelden die door een initiatiefnemer betaald worden, worden binnen het groenfonds geoormerkt zodat wordt geborgd dat het openbaar groen dat verdwijnt binnen dezelfde wijk terugkomt.

3.6 Groenparagraaf

Bij nieuwbouwprojecten waarbij een of meer woningen of bedrijfsgebouwen worden toegevoegd die niet passen binnen het geldend omgevingsplan moet de initiatiefnemer een groenparagraaf aanleveren waarin hij uitlegt hoe hij invulling geeft aan de gemeentelijke ambities en regels in dit programma.

In de groenparagraaf licht hij toe:
• hoeveel procent van het projectgebied openbaar groen is
• hoeveel m2 openbaar groen per woning dit is
• of hij hiermee voldoet aan de groennorm
• waarom hij niet kan voldoen aan de groennorm (indien van toepassing)
• hoe hij dit tekort fysiek of financieel compenseert
• hoe hij omgaat met monumentale bomen, toekomstbomen en structuurbomen
• hoe hij groen inzet voor natuurwaarde en klimaatadaptatie in zijn plan
of er sprake is van Groene Gezonde Structuren en hoe hij daar invulling aan geeft (wijziging t.o.v. GSP).

Het college gebruikt deze groenparagraaf om af te wegen of een bouwplan doorgang kan vinden of niet.

3.7 Groene gezonde structuren op de plankaart

Het ontwikkelperspectief van de GGS-kaart wordt in het Omgevingsplan opgenomen als aanduiding op de plankaart. De regel daarbij is dat een ontwikkeling moet worden getoetst of deze passend is bij het streefbeeldenboek GGS.

3.8 Honden aanlijnen en uitlaten

Bernheze werkt volgens de principes:

- Het bieden van mogelijkheden om honden, op een voor eigenaar en hond prettige wijze, uit te laten en op aangewezen plaatsen los te laten rennen.
- Het zoveel mogelijk beperken van overlast, veroorzaakt door honden in de openbare ruimte.
- Het bieden van een duidelijk handhavingskader aan de gemeentelijke toezichthouder en aan hondenbezitters.

De regels hierover zijn vastgelegd in de APV. Hierin staat dat:

- Honden verboden zijn op een kinderspeelplaats, zandbak, speelweide of op een andere door het college aangewezen plaats.
- Honden binnen de bebouwde kom op een openbare plaats altijd moeten worden aangelijnd, m.u.v. door het college aangewezen plaatsen (lees: losloopgebieden)
- Honden buiten de bebouwde kom moeten worden aangelijnd op door het college aangewezen plaatsen.

De eigenaar de hondenpoep op openbare plaatsen direct moet verwijderen, m.u.v. door het college aangewezen plaatsen.

3.9 Bescherming houtopstanden – wat beschermt het rijk? En wat beschermt de gemeente?

De vele bomen, lanen en houtwallen in onze gemeente vormen een kwaliteit die we willen behouden omdat het bijdraagt aan onze identiteit, zorgt voor klimaatadaptatie, onderdeel is van cultuurhistorische waarden en van belang is voor een goede biodiversiteit. Gemeente Bernheze stelt daarom regels aan het kappen van bomen en het vellen van bomen en houtopstanden.

Daarbij houden we rekening met de instructieregel van het Rijk. Daarin is de bebouwingscontour houtkap belangrijk, die door de gemeente zelf wordt aangewezen. Deze contour bevat in elk geval het stedelijk gebied, maar kan ook een deel aangrenzend gebied bevatten. Met het aanwijzen van de bebouwingscontour houtkap bepaalt de gemeente in feite wanneer de rijksregels over het vellen van houtopstanden gelden. Die gelden namelijk alleen buiten de bebouwingscontour houtkap. Binnen de bebouwingscontour houtkap gelden de regels die de gemeente zelf stelt. Buiten de bebouwingscontour houtkap kan de gemeente alleen regels stellen aan houtopstanden die niet beschermd zijn door rijksregels, of als met de gemeentelijke regels andere doelen gediend worden dan met de rijksregels.

3.9.1 Bescherming monumentale bomen en toekomstbomen

We beschermen monumentale en toekomstbomen tegen kappen en andere ingrepen die tot ernstige beschadiging leiden door een vergunningplicht op te nemen in het Omgevingsplan.

Monumentale en toekomstbomen zijn aangeduid op de Kaart Monumentale en toekomstbomen.

Deze kaart wordt periodiek geactualiseerd waarbij de volgende aanwijscriteria gelden:

3.9.1.1 Aanwijscriteria monumentale bomen

Een boom moet aan alle basisvoorwaarden en aan minimaal één van de aanvullende voorwaarden voldoen om als 'Monumentale boom' te worden gewaardeerd.

Basisvoorwaarden monumentale boom

Leeftijd

De leeftijd van de boom is minimaal 40 jaar. Deze leeftijdsgrens geldt niet voor bomen die zijn geplant als herdenkingsboom.

Vitaliteit/ conditie

De boom mag niet in een onherstelbare slechte conditie verkeren (d.w.z. de boom moet in beginsel weer in een redelijke conditie zijn te brengen), volledig verval van de boom mag niet binnen 10 jaar te verwachten zijn. Meetbaar volgens de methode van Andreas Roloff.

Aanvullende voorwaarden monumentale boom

Beeldbepalend

- De stam heeft een omtrek van minimaal 180 centimeter (diameter 57 centimeter), gemeten op 130 centimeter hoogte boven maaiveld en de boomkroon is voor minimaal 50% zichtbaar vanuit (semi-)openbaar toegankelijk gebied en
- Het groenelement onderscheidt zich in positieve zin van de groenelementen in de directe omgeving en
- Het wegvallen van deze groene massa kan in beeld niet worden gecompenseerd door overig groen in de omgeving.

Cultuurhistorische waarde

- Van de boom is vastgelegd dat deze is geplant ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis of concrete aanwijzingen, zoals bordjes, maken dat duidelijk (bijvoorbeeld herdenkingsbomen t.g.v. geboorten, en huwelijken van prinsen/prinsessen, afscheid burgemeester, boomfeestdag) of
- Uit leeftijd, plantlocatie en snoeiwijze blijkt duidelijk dat het groenelement oorspronkelijk is geplant voor een (historisch) nut of gebruik (bijvoorbeeld leibomen, knotbomen, markeringsbomen, kruis-/kapellenbomen) of
- Het groenelement is kenmerkend voor een bepaalde stijlperiode of ontwerpfilosofie of
- De waarde van het groenelement is onlosmakelijk verbonden met het historische of monumentale gebouw waar het bij hoort.

Dendrologische waarde

De boom is van een zeldzame soort of variëteit of heeft een bijzondere groeivorm als gevolg van natuurlijke oorzaken bijvoorbeeld tweestammig, meerstammig. Er komen in de kern maximaal vijf bomen met vergelijkbare eigenschappen voor.

3.9.1.2 Aanwijscriteria toekomstboom

Een boom moet aan alle basisvoorwaarden en aan minimaal één van de aanvullende voorwaarden voldoen om als 'toekomstboom' te worden gewaardeerd.

Basisvoorwaarde toekomstboom:

Actuele conditie, ondergrondse groeiplaats en bovengrondse ruimte bieden de potentie om de boom uit te laten groeien tot een boom van minimaal 60 jaar oud zonder over andermans eigendom te hangen of dit te raken.

Aanvullende voorwaarden toekomstboom

Beeldbepalend

Door zijn positie heeft de boom de potentie om een wezenlijke en positieve bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving. De boom vormt ook op lange termijn een eyecatcher of landmark.

Herplantverplichting

De boom is een vervanging van een monumentale boom en komt voort uit een opgelegde herplantverplichting/compensatie.

3.9.1.3 Vergunningplicht monumentale en toekomstbomen

We regelen de bescherming van monumentale en toekomstbomen door middel van een verbod op het kappen en onherstelbaar beschadigen in het Omgevingsplan. Onder kappen verstaan we het rooien, vellen, verplanten, het snoeien van meer dan 20 procent van de kroon of het wortelgestel, met inbegrip van kandelaberen, het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die tot de dood, ernstige beschadiging of ernstige ontsiering van de houtopstand kunnen leiden.

Een vergunning kan alleen worden verleend als:

- alternatieven om de boom te sparen zijn onderzocht en niet mogelijk zijn gebleken, én:
- de boom zo onveilig is dat instandhouding van de boom niet langer verantwoord is ter voorkoming van letsel of schade;
  of;
- er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang dat opweegt tegen duurzaam behoud van de boom.

Alternatieven

De initiatiefnemer moet aantonen dat kap van de boom noodzakelijk is en dat alternatieven voor kap uitvoerig zijn onderzocht en onmogelijk zijn gebleken. In het geval van onveiligheid kunnen maatregelen als kroonverankering en snoei bijvoorbeeld bijdragen aan een verhoogde boomveiligheid. Een deskundige moet dergelijke (on-)mogelijkheden beoordelen. De gemeente kan vragen om een schriftelijke rapportage. In het geval van zwaarwegende maatschappelijke belangen verwerkt de initiatiefnemer alle onderzoeken en overwegingen in de groenparagraaf die bij het plan wordt meegeleverd.

Veiligheid

Een omgevingsvergunning kan worden afgegeven als aantoonbaar sprake is van bedreiging van de (openbare) veiligheid door de toestand van de boom zelf. Bij twijfel levert de aanvrager een deskundigenrapport van een onafhankelijke boomdeskundige waaruit de veiligheidstoestand van de boom blijkt. Deze moet gecertificeerd zijn als boomveiligheidscontroleur of European Tree Technician.

Zwaarwegend maatschappelijk belang

Onder zwaarwegende maatschappelijke belangen worden maatregelen of projecten gerekend die aantoonbaar belang hebben voor een wijk of gemeente. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het niveau van een hoofdinfrastructurele ontsluiting (hoofdverkeersweg, hoofdriool, hoofdgasleiding etc.), de bouw van een woonwijk, de realisatie van een gebouw met een groot maatschappelijk nut (sporthal, school, zorgcentrum) of de aanleg of revitalisering van een centrumgebied. Het uitvoeren daarvan moet een duidelijke meerwaarde betekenen voor de ruimtelijke, economische of sociale structuur van de wijk of gemeente om als ‘zwaarwegend’ te kunnen gelden. Het belang mag niet van tijdelijke aard (zoals bijvoorbeeld bouwstraten) zijn maar moet voor een lange termijn gelden. Individuele belangen of belangen van kleine groepen zijn derhalve in principe geen reden om een omgevingsvergunning te verlenen.

3.9.1.4 Compensatie monumentale en toekomstbomen

Aan een vergunning kan een compensatieplicht worden verbonden. Dit is dan één van de vergunningvoorschriften. Voor compensatie gelden de volgende richtlijnen:

1. De reden van kap is bepalend voor de opgelegde herplantverplichting.
    a. Een boom die door natuurlijk verval afsterft of onveilig raakt, behoeft geen verplichte compensatie.
    b. Als andere belangen de motivatie zijn voor kap, is doorgaans sprake van voortijdig rooien. Zonder ingrijpen had de boom waarschijnlijk nog jaren kunnen blijven staan. In die gevallen wordt een herplant vereist. Voor elke gerooide boom moeten, minimaal drie nieuwe bomen worden teruggeplant in een aanplantmaat van minimaal 25-30 centimeter omtrek, gemeten op 1,30 meter boven maaiveld.
2. De soort is van de categorie eerste grootte (in volwassen toestand meer dan 15 meter hoog) of tweede grootte (in volwassen toestand tussen 8 en 15 meter hoog).
3. De nieuwe plantplaats is geschikt om de nieuwe boom duurzaam uit te laten groeien tot een volwassen exemplaar.

4. De compensatie vindt plaats in de directe omgeving van de te kappen boom en moet in vergelijkbare mate het beeld kunnen gaan bepalen. Met andere woorden: voor een boom die aan de straatzijde wordt gerooid, mag niet op een onzichtbare plek aan de achterzijde van de woning een herplant plaatsvinden.
5. De compensatie is geschikt voor de groeiomstandigheden op de plaats van aanplant en past in zijn omgeving.
6. Als een initiatiefnemer niet aan de voorwaarden van fysieke compensatie kan voldoen, vindt financiële compensatie plaats.

3.9.1.5 Bijdrageregeling instandhouding monumentale boom of toekomstboom

Monumentale bomen zijn vaak de oudere bomen. Op hogere leeftijd kunnen gebreken ontstaan die het (veilig) voortbestaan van de boom in het geding brengen. Bij het toenemen van de leeftijd gaat de wettelijke zorgplicht ook een grotere rol spelen. Soms zijn dan maatregelen vereist die het reguliere onderhoud van de boom overstijgen en extra kosten met zich meebrengen. Een particuliere eigenaar van een monumentale boom kan rekenen op een bijdrage van de gemeente onder de volgende voorwaarden.

- De maatregel is nodig om de boom veilig en vitaal in stand te houden en overstijgt het regulier onderhoud. Snoei om cosmetische redenen of overlast valt hier bijvoorbeeld niet onder. Het repeterend knotten of kandelaberen Sook niet. Noodzakelijke onderhoudssnoei, groeiplaatsverbetering en kroonankers wel.
- De noodzaak van de maatregel moet blijken uit een onafhankelijk deskundigenrapport. Een deskundige heeft minimaal een certificaat Boomveiligheidscontroleur.
- Een boomeigenaar kan zijn boom kosteloos periodiek laten keuren op boomveiligheid door de onafhankelijk boomveiligheidscontroleur die ook de controles op de gemeentelijke bomen uitvoert.
- De maatregel wordt uitgevoerd door de aannemer van de gemeente die op dat moment ook het onderhoud aan de gemeentelijke bomen uitvoert.
- Als een boomeigenaar ervoor kiest om zelf een aannemer in te huren, dan bedraagt de vergoeding maximaal het bedrag dat de gemeentelijk aannemer in rekening gebracht zou hebben.
- Over de in te zetten maatregel worden vooraf afspraken gemaakt met de gemeente.
- Het college kan jaarlijks een plafondbedrag instellen voor het maximaal uit te geven bijdragebudget.
- De boomeigenaar blijft ten allen tijde verantwoordelijk voor zijn eigen boom.

Dit is uitgewerkt in de Bijdrageregeling monumentale en toekomstbomen.

3.9.2 Bescherming boomstructuren

We beschermen onze belangrijkste boomstructuren tegen kap en andere ingrepen die tot grote beschadiging leiden door een vergunningplicht op te nemen in het Omgevingsplan.

Boomstructuren zijn aangeduid op de Boomstructuurkaart en worden opgenomen in het Omgevingsplan.

3.9.2.1 Aanwijscriteria boomstructuren

Binnen de bebouwingscontour houtkap wijzen we alle lanen en rijen aan die samen een groen raamwerk over de kernen vormen. Uitgangspunt is dat een structuurlijn of vlak het hele openbare gebied tussen de particuliere perceelsgrenzen betreft. Het betreft hier dus bomen in eigendom en beheer van de gemeente.

Verder wijzen we de houtopstanden aan die cultuurhistorische waarde hebben. Dit zijn de houtopstanden bij kasteel Heeswijk, landgoed Zwanenburg, de Abdij en kasteel De Berkt. Onder deze cultuurhistorische houtopstanden kunnen zich zowel gemeentelijke als particuliere houtopstanden bevinden. Deze kunnen zowel binnen als buiten de bebouwingscontour houtkap liggen. De gemeente beschermt deze houtopstanden met het doel de cultuurhistorische waarden beschermen, wat anders is dan de doelen die het rijk met haar beschermingsregels dient (natuurbescherming, het behoud van het Nederlandse bosareaal of het beschermen van landschappelijke waarden).

3.9.2.2 Vergunningplicht boomstructuren

We beschermen bomen in boomstructuren tegen kappen/vellen en andere ingrepen die tot ernstige schade kunnen leiden door een vergunningplicht in het omgevingsplan. Een uitzondering hierop geldt voor kapmaatregelen in het kader van regulier onderhoud (dus het rooien van bomen omdat ze (nagenoeg) dood of onveilig zijn en kap daardoor onvermijdelijk is).

Een omgevingsvergunning kan worden verleend als sprake is van één of meerdere van de volgende situaties:

a. De conditie is slecht of de boom is nagenoeg dood.
b. De boom vertoont gebreken waardoor de veiligheid voor de omgeving niet meer gewaarborgd kan worden.
c. De boom belemmert de vrije uitgroei van een andere, waardevollere houtopstand.
d. De boom belemmert het zicht voor veilig gebruik van de weg of een inrit zodanig dat er onveilige situaties ontstaan en dit is niet anders te verhelpen dan met verwijdering van de houtopstand.
e. De boom veroorzaakt telkens terugkerende verhardingsopdruk die niet meer met de reguliere onderhoudsmiddelen te verhelpen is.
f. De boom veroorzaakt substantiële schade die niet anders voorkomen kan worden dan door verwijdering van de houtopstand.
g. De combinatie van standplaats en soortkeuze maakt dat een boom niet meer passend is op die plek.
h. In het kader van een goedgekeurd renovatie- of reconstructieplan is het nodig de boom te verwijderen. Het plan is opgesteld in overleg met belanghebbenden en dit resultaat is het meest gedragen plan gebleken.
i. De boom belemmert de uitvoering van een goedgekeurd bouwplan, en alternatieven om de boom te sparen zijn onderzocht maar niet mogelijk gebleken.

Bovenstaande redenen worden afgewogen tegen de waarde van de boom voor:

a. natuurwaarde
b. landschappelijke waarden
c. waarden voor stads- en dorpsschoon;
d. beeldbepalende waarde
e. cultuurhistorische waarden
f. dendrologische waarden

De afweging van deze belangen gebeurt middels een standaardbeoordelingsformulier. Door deze werkwijze hebben wij eenduidigheid van de beoordelingen geborgd. Uit de weging van de bovengenoemde factoren volgt een basisuitspraak die laat zien in hoeverre er een duidelijke voorkeur is voor kap of verwijdering. Dit wordt uitgedrukt in een puntentelling en visuele weergave. Naast die basisuitspraak kijken wij bij de eindafweging ook altijd naar de volgende factoren:

- Ingeval van overlast: is die ook op een andere manier dan kap op te lossen of te beperken? Dan heeft dat de voorkeur.
- Is een oplossing op boomniveau voldoende? Of is het logischer om op vergelijkbare bomen in de omgeving dezelfde maatregel toe te passen?
- Leidt de voorgestelde maatregel tot een ongewenst precedent?

3.8.2.3 Compensatie bij kap structuren

1. De reden van kap is bepalend voor de opgelegde herplantverplichting.
    a. Een boom die door natuurlijk verval afsterft of onveilig raakt, behoeft geen verplichte compensatie.
    b. Als andere belangen de motivatie zijn voor kap, is doorgaans sprake van voortijdig rooien. Zonder ingrijpen had de boom waarschijnlijk nog jaren kunnen blijven staan. In die gevallen wordt een herplant vereist. Voor elke gerooide boom moeten, minimaal een nieuwe bomen worden teruggeplant in een aanplantmaat van minimaal 14-16 centimeter omtrek, gemeten op 1,30 meter boven maaiveld.
2. De nieuwe plantplaats is geschikt om de nieuwe boom duurzaam uit te laten groeien tot een volwassen exemplaar.
3. De compensatie vindt plaats in de directe omgeving van de te kappen boom en moet in vergelijkbare mate het beeld kunnen gaan bepalen.
4. De compensatie is geschikt voor de groeiomstandigheden op de plaats van aanplant en past in zijn omgeving.
5. Als een initiatiefnemer niet aan de voorwaarden van fysieke compensatie kan voldoen, vindt financiële compensatie plaats.

3.9.3 Bescherming overige beschermde houtopstanden

We beschermen houtwallen, houtsingels en andere houtachtige gewassen met een oppervlakte kleiner dan tien are (1000 m2) tegen kappen/vellen en andere ingrepen die tot ernstige beschadiging leiden. Onder kappen verstaan we het rooien, vellen, verplanten, het snoeien van meer dan 20 procent van de kroon of het wortelgestel, met inbegrip van kandelaberen, het verrichten van handelingen, zowel boven- als ondergronds, die tot de dood, ernstige beschadiging of ernstige ontsiering van de houtopstand kunnen leiden. Deze regel geldt buiten de bebouwingscontour houtkap en buiten erven en tuinen

We beschermen ook alle houtopstanden die zijn voortgekomen uit een verplichting zoals een herplantplicht na eerdere kap, landschappelijke inpassing of kwaliteitsverbetering landschap.

Deze verplichting is van toepassing op het hele grondgebied van gemeente Bernheze. Dus binnen en buiten de bebouwingscontour houtkap. En ook op erven en tuinen.

We regelen deze bescherming door middel van een vergunningplicht.

Als een vergunning wordt aangevraagd voor het kappen/vellen van een beschermde houtopstand wegen wij de reden van verwijdering af tegen de waarde van de houtopstand. Een houtopstand kan de volgende waarden hebben:

- Landschappelijke waarden (bepalend voor maat en schaal van het landschap)
- Ecologische waarden (bijv. migratieroute vleermuizen, verbinding leefgebieden)
- Cultuurhistorische waarden (bijv. oude perceelsgrenzen, tracé's, enz.)

In alle gevallen geldt een plicht:

- om een houtopstand van minimaal dezelfde oppervlakte terug te planten;
- binnen het zichtbereik van de gevelde houtopstand;
- zo veel mogelijk in aansluiting op bestaande groenstructuren en bestaande of historische kavelgrenzen;
- bestaande uit inheems plantmateriaal dat passend is in dit landschapstype
- op basis van een landschappelijke analyse die motiveert waarom de nieuwe locatie landschappelijk passend is.

3.10 Bescherming zandwegen en halfverharde wegen

Zandwegen zijn wegen die bestaan uit natuurlijke materialen zoals zand en aarde, al dan niet begroeid met kruidachtige vegetatie. Aanliggende bermen en sloten worden geacht deel uit te maken van het landschapselement zandweg.

Halfverharde wegen zijn zandwegen die verstevigd zijn met materialen zoals grind, split en puingranulaat, al dan niet gemengd met bindmiddelen. Aanliggende bermen en sloten worden geacht deel uit te maken van het landschapselement zandweg.

Het uitvoeren van werken aan zandwegen en halfverharde wegen is vergunningplichtig. Het gaat om het aanbrengen van verhardingen, het ophogen, van gronden, het afgraven, vergraven, diepploegen en -woelen, het aanleggen, verbreden of dempen van sloten en greppels, het aanbrengen van oeverbeschoeiingen en het rooien van houtgewas.

Een vergunning voor het verharden, ophogen, afgraven, vergraven, diepploegen en -woelen van zandwegen wordt alleen verleend:

- in het geval van een zwaarwegend maatschappelijk belang
- en nadat alternatieven zijn onderzocht en onmogelijk of zeer onwenselijk zijn gebleken

Een vergunning voor het verharden, ophogen, afgraven, vergraven, diepploegen en -woelen van halfverharde wegen wordt alleen verleend:

- als dit noodzakelijk is om gezondheidsrisico's te beperken
- of omdat er een grote gezondheidswinst te behalen is (in de vorm van bijdragen aan een bovenlokaal fietsroutenetwerk bijvoorbeeld)
- en nadat alternatieven zijn onderzocht en onmogelijk of zeer onwenselijk zijn gebleken
- en de zandweguitstraling behouden blijft

Een vergunning voor het aanleggen, verbreden of dempen van sloten en greppels, het aanbrengen van oeverbeschoeiingen en het rooien van houtgewas wordt alleen verleend:

- als de cultuurhistorische, ecologische en recreatieve waarden niet ovenredig worden geschaad

3.11 Kwaliteitsverbetering landschap

Wat: Een ruimtelijke ontwikkeling in het buitengebied moet gepaard gaan met een kwaliteitsverbetering van het landschap. De mate waarin een ontwikkeling impact heeft op het landschap bepaalt in welke mate een initiatiefnemer een groene tegenprestatie moet leveren. Daarvoor zijn ontwikkelingen ingedeeld in drie categorieën:

- Categorie 1: geen inpassing of tegenprestatie vereist
- Categorie 2: landschappelijke inpassing vereist
- Categorie 3: berekende kwaliteitsverbetering van het landschap vereist

Waar: Het buitengebied van gemeente Bernheze

Waarom: In onze omgevingsvisie staan de landschappelijke kwaliteiten van Bernheze beschreven. De overgang van de hooggelegen Peelhorst, via de dekzandgronden naar de laaggelegen beekdalen zorgt voor variatie en unieke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. Die willen wij graag behouden.

In artikel 5.11 van de omgevingsverordening bepaalt de provincie Noord-Brabant dat een omgevingsplan dat de ontwikkeling van activiteiten mogelijk maakt in het landelijk gebied moet garanderen dat deze ontwikkeling gepaard gaat met een fysieke verbetering van de landschappelijke kwaliteit van een gebied of de omgeving.

Hoe: Als de gemeente ruimtelijke activiteiten mogelijk maakt via het omgevingsplan, verbinden we hieraan voorwaarden. Kwaliteitsverbetering landschap is er één van. In de Handreiking kwaliteitsverbetering landschap ligt vast:

- Welke categorie-indeling Bernheze hanteert (onder welke categorie vallen bepaalde activiteiten)
- Hoe landschappelijke inpassing of kwaliteitsverbetering landschap eruit moet zien

- Hoe een initiatiefnemer zijn categorie 3 ontwikkeling berekent.

3.12 Bescherming natuurnetwerk

Het natuurnetwerk Brabant (NNB) is door de provincie aangewezen. Het bevat bestaande natuur en gewenste verbindingen. Voor beide componenten is het nodig om regels te stellen in het omgevingsplan.

P.M. Deze worden in een volgende fase ingevuld.

3.13 Bescherming cultuurhistorisch erfgoed

Belangrijke waarden zijn de cultuurhistorisch waardevolle landschappen, de gebouwde monumenten en het zandwegenstelsel.

Om die waarden te beschermen werken we met regels die worden opgenomen in het omgevingsplan.

P.M. Deze worden in een volgende fase ingevuld.

Beleidsuitwerking 1: Groen, natuur en bomen

Dit is een losse bijlage bij het programma die als PDF wordt meegeleverd.

Beleidsuitwerking 2: Juridisch kader i.r.t. bomen

Dit is een losse bijlage bij het programma die als PDF wordt meegeleverd.

Beleidsuitwerking 3: Handreiking kwaliteitsverbetering landschap

Dit is een losse bijlage bij het programma die als PDF wordt meegeleverd.

Beleidsuitwerking 4: BOSS-plan (Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten in de openbare ruimte)

Dit is een losse bijlage bij het programma die als PDF wordt meegeleverd.